

DE OUDE FLESCH ☐

32^e jaargang
ISSN 1383-2049

nummer 123
4^E KWARTAAL 2010

Losse nummers € 10,-

Ambachtelijke kwaliteit

Inhoudsopgave:

4. Spuitwatersifons

Johan Soetens

Willy van den Bossche

17. American Mineral Water Bottles

Johan Soetens

John Pastor

20. De Dubbele Amstel Stoop

Peter Zwaal

23. 19^e eeuwse replica's van Romeinse Glasvormen (1)

Hans van Rossum

26. Boll & Dunlop

Peter Vermeulen

29. Op reis door Frankrijk

Willem van Traa

33. Mededelingen en nieuws

Redactie

Johan Soetens, jsoetens@hetnet.nl

Willem van Traa, wvantraa@xs4all.nl

Verzamelaarsvereniging

"De Oude Flesch"

Opgericht 6 juni 1979

Voorzitter

Harry Wagter, wagter@iae.nl

Secretaris

Joke Andringa, d.gvanloenen@chello.nl

Penningmeester, vice-voorzitter

Klaas Prins, klaas.prins@planet.nl

Public relations en web-site beheer

Arie Vijfvinkel, vijfvinkel@hotmail.com

Bibliothecaris

Willem van Traa, wvantraa@xs4all.nl

Lidmaatschap € 40.- per jaar.

Huisgenoten € 10.-

Giro 4142725 t.n.v. "De Oude Flesch",

Schansbosch 11, Linschoten

Voor alle verdere informatie

website: www.deoudeflesch.nl

Van de redactie.

Niet zonder weemoed hebben we het colofon gewijzigd. Zoals u allen weet is ons mede redactielid Cees Marttin ons ontvallen. Jarenlang verzorgde hij met wat hij zelf noemde 'plak en knipwerk' samen met Wouter Rijnbende de uitgave van dit kwartaalblad. Het was zijn ideaal om het ooit in full color te kunnen uitbrengen maar hij wist daartoe niet zo goed de weg al deed hij daartoe af en toe een dappere poging – soms tot frustratie van de penningmeester. Gelukkig heeft hij de vernieuwing van het blad volledig meegemaakt: het oktobernummer hebben we hem nog op zijn ziekbed kunnen bezorgen. Wij zijn hem erkentelijk voor de jaren waarin hij het blad, als belangrijk bindend element, heeft levend gehouden en zullen op deze erfenis voortbouwen.

De Nieuwjaarsbijeenkomst vindt dit jaar weer plaats in het Likeur en Frisdranken Museum en dat is een goede gelegenheid om aandacht te schenken aan spuitwatersifons: een zelden beschreven fenomeen. De grootste sifon ter wereld werd echter niet voor water maar voor bier gebruikt en werd mondgeblazen in Leerdam. Peter Zwaal deed er onderzoek naar en vond nog andere biersifons. Vanuit Amerika komt bericht over twee beroemde mineraalwaterbronnen en Hans van Rossum rapporteert over het 'historisch' glaswerk van de glasfabriek Köln-Ehrenfeld.

Als enige in de drankenwereld publiceert dit blad regelmatig over vroegere distilleerderijen.

Lange tijd was daarvoor in de gedistilleerdwereld de belangstelling gering maar recent blijken nazaten van distillateurs weer op zoek naar hun 'roots'. Zij kunnen daarbij binnen onze vereniging steun vinden. Om moed te vatten is hier vast een verhaal over het reeds lang geleden door Henkes/Bols overgenomen bedrijf van Boll & Dunlop. Verder een verslag over een bezoek aan enkele Franse musea en van de voorzitter, Harry Wagter, commentaar op de in juni gehouden jaarlijkse veiling.

GEDICHT

Voor Cees Marttin

*L'orsque j'aurais fini ma route
Au dernier train de mon dernier adieu
Je voudrais bien pouvoir partir heureux
Quitter enfin mes nuits de doute*

*Bien que n'ayant aucun bagage
J'emporterai les mille et une fleur
Que j'ai cueillies au détour du Bonheur
Ches tous mes amis de passage*

*Les souvenirs de jour de peine
S'effacera dans le dernier matin
Et je n'aurai dans le creux de mes mains
que le regard de ceux que j'aime*

*Et si c'était une naissance
Une autre terre et une autre soleil
Et si c'était comme un nouveau réveil
Une éternelle renaissance.*

*Gelezen in de Cathédrale de Laon
Johan Soetens*

**Inleveren nieuwe kopij voor nummer 124
UITSLUITEND in Word document ZONDER OPMAAK
Foto's in JPG graag per separeate e-mail.
VOORPAGINA;**

**Sifons uit de collectie Likeur en Frisdranken Museum
Foto Johan Soetens**

Spuitwatersifons

Barokke matrones uit Waterland

Research: Willy van den Bossche
Tekst: Johan Soetens

Wie in de jaren vijftig van de vorige eeuw bij een van de vele kleine limonadefabriekjes die Nederland toen nog kende binnen liep zag ze nog wel ergens staan: een stel oude houten kratten met verstofte spuitwatersifons, de vernikkelde koppen grijs geërodeerd, al jaren geleden afgedankt en in navolging van de Amerikaanse mode vervangen door wat we toen aantrekkelijke nieuwe verpakkingen vonden. Ik heb er nooit veel aandacht aan besteed tot ik voor Peter Zwaal foto's maakte ten behoeve van zijn boek *Frisdranken in/uit de Kunst* (Vereniging Nederlandse Frisdranken Industrie 2006) en geïntrigeerd raakte door de vorm, kleur en productiewijze van deze kilos zware 'Dicke Bertha's' uit flessenland. Er zijn boeken geschreven over bijna alle uitingen van glaskunst alsmede utiliteitsglas. Je kunt het zo gek niet bedenken, van presse papiers en inktflessen tot studieglas en Art Deco maar er bestaat geen boek over sifons. Reden om mijn vriend Willy van den Bossche te vragen mij te helpen bij de samenstelling van dit artikel. Zoals altijd voldeed hij daaraan ruimhartig.

FIG. 344.—FRENCH SODA COUNTER.

Afbeelding van een buffet voor koolzuurhoudende drank, naar een gravure uit 1861. Het water wordt geïmpregneerd middels de onder het buffet staande cylinders maar de tekenaar toont hier het gebruik van een gazogène. (Zie ook Peter Zwaal: 'Frisdranken in/uit de Kunst' pagina 60)

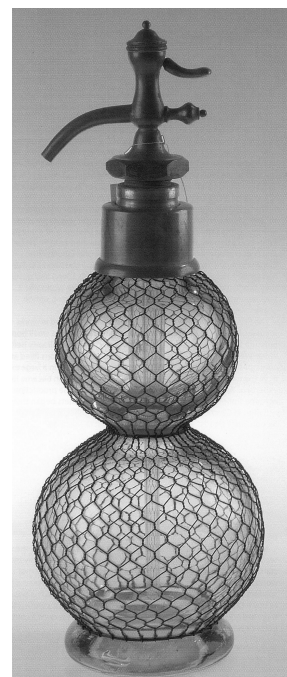

Rechts boven: gazogène volgens Briet, met de aftapkraan in het middengedeelte. Boven en rechts beneden: gazogènes volgens Fèvre.

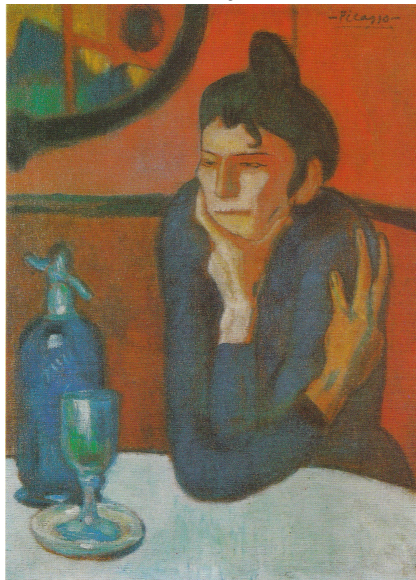
De Engelse dominee Joseph Priestly komt de eer toe in 1768 uitgevonden te hebben hoe kunstmatig bronwater te maken door water met minerale zouten te verrijken en te verzadigen met koolzuur. Dat verkreeg hij door kalkspaat met zoutzuur te vermengen.

Er was veel vraag naar koolzuurhoudend water omdat het koolzuurgas geacht werd de bacterien in water te doden. Het werd tevens aanbevolen om er verschillende dranken zoals melk, wijn en gedistilleerd mee aan te lengen. In 1773 begon Jacob Schweppe in Londen met de productie en verkoop er van, in 1814 patenteerde William Hamilton zijn eivormige Hamilton bottle en in 1892 vond Hiram Codd het kogelflesje uit. Maar het bleef onmogelijk te voorkomen dat uit een eenmaal aangebroken fles het koolzuur kon ontsnappen. Wel waren er apparaten op de markt waarmee men zelf koolzuurhoudend

water kon maken, de zogenaamde gazogènes waarvan de eerste versie werd uitgevonden door de arts North in 1775. Het bestond uit een drietal compartimenten, één voor de voorraad water, het middelste voor een mengsel van krijt en zwavelzuur en het bovenste voor het eindproduct dat de dokter aanbeval tegen maag- en buikklachten. De Fransman Savarèse bracht met zijn patent van 28 oktober 1837 de vorm van de gazogène terug tot twee compartimenten: men hoefde het apparaat slechts een slag om te draaien of te schudden om de chemische reactie te starten. Die reactie verliep overigens niet al te snel al bracht de uitvinding van een andere Fransman, Briet, het terug tot ongeveer 15 minuten. In die jaren werd het apparaat exclusief gebruikt door apothekers en er was

een proces voor nodig om dat monopolie te doorbreken. De Fransman Fèvre won in 1845 een rechtzaak die hem in staat stelde buiten de apothekers om koolzuurhoudend water aan te bieden dat gemaakt was middels een mengsel van natriumbicarbonaat en wijnsteenzuur. Daarmee werd het exclusieve medicinale aspect van koolzuurhoudend water niet langer erkend en de weg vrij gemaakt voor levering ervan aan particulieren, café's en restaurants. Inmiddels was analoog een andere ontwikkeling op gang gekomen waarbij koolzuurhoudend water kant en klaar in een doseerfles beschikbaar kwam. In 1829 vonden twee Parijse juweliërs, Deleuze en Dutillet, hun *syphon champenois* uit. Dat was een fles met een bijbehorende holle schroef die in de kurk moest worden gedraaid en daarna naar believen geopend of

gesloten kon worden. Sindsdien wordt Parijs aangemerkt als de geboorteplaats van de sifon. Dank zij de uitvinding uit 1837 van vader en zoon Savarèsse konden dergelijke flessen spoedig afgedicht worden met een ventielsysteem dat met een metalen kraagconstructie op de monding van de fles kon worden bevestigd. Bij het neerdrukken van de handel kwam het koolzuurhoudende water omhoog door een tot bijna aan de bodem reikende glazen buis. Deze constructie werd vele malen verbeterd maar nooit fundamenteel gewijzigd en bereikte rond 1900 haar eindfase. Gedurende de eerste decennia van de 20^e eeuw was koolzuurhoudend water, of seltzerwater, enorm populair. De naam komt van het West-Duitse stadje Niederselters. Het water was vooral geliefd onder de Oost-Europese Joodse bevolking. De traditionele Joodse keuken kan namelijk nogal zwaar op de maag liggen. Om gelijke reden was in deze kringen tafelszuur populair. In het tweede deel van de 19^e eeuw brachten Joodse emigranten het seltzerwater naar Amerika waar vanaf begin jaren 1900 duizenden bottelaars actief waren met het afvullen van sifons. Hun klanten waren naast particulieren, hotels, bars en de voor die tijd typisch Amerikaanse soda corner fountains. De Franse horeca was al spoedig ondenkbaar zonder sifons waarvan het gebruik aan de klanten gratis beschikbaar werd gesteld. Talloos zijn de schilderijen van caféinterieurs waarop zij

voorkomen, meestal van blauw glas. Wereldberoemd is bijvoorbeeld Picasso's desolate schilderij van de absinthdrinkster dat dit jaar nog in de Amsterdamse Hermitage te zien was maar ook Gauguin, Renoir en vele andere en modernere schilders hebben caféscènes afgebeeld waarop sifons voorkomen. Dat kan ook moeilijk anders want er was in de eerste helft van de 20e eeuw nauwelijks een cafétafel te vinden zonder een sifon.

Tijd om ze eens van nabij te bekijken en te zien hoe en door wie ze gemaakt werden.

Veruit de meeste sifons hadden een inhoud van 1 Liter. Andere inhoudsmaten (40 cl, 75 cl, 85cl, 1,25 Liter en 2 Liter) komen ook voor maar waren minder courant. De koolzuurdruk was met 8 á 10 atmosfeer ongeveer twee maal zo hoog als in gewone flessen en kon oplopen tot een druk van 12 kilo per cm². Om te voorkomen dat de sifons bij onvoorzichtig handelen zouden exploderen werden ze extreem zwaar uitgevoerd en voorzien van een dikke bodem waardoor de sifon soms als het ware op een voetstuk lijkt te staan. Hierdoor alleen al moet het maken ervan een specialistisch werk geweest zijn: zeker niet iets voor een doorsnee flessenfabriek. Ook de glaskleur, vaak lichtblauw maar ook diverse tinten groen, rose, geel, amber, violet en aubergine duidt op kristalfabrieken als herkomstplaats. Daar weet men ook goed om te gaan met het langdurige koelproces van dergelijke twee tot drie kilo zware objecten. Echter, de meeste zware kristallen voorwerpen zoals vazen en schalen worden na het eerste aanblazen met de hand verder gevormd. De flesachtige sifons moesten echter tot in de eindfase geblazen worden en werden bovendien in grote series gemaakt: een grote belasting voor de glasblazer. Hoe speelden ze dat klaar? Antwoord: dank zij een uitvinding uit 1824 van de glasblazer Ismaël Robinet.

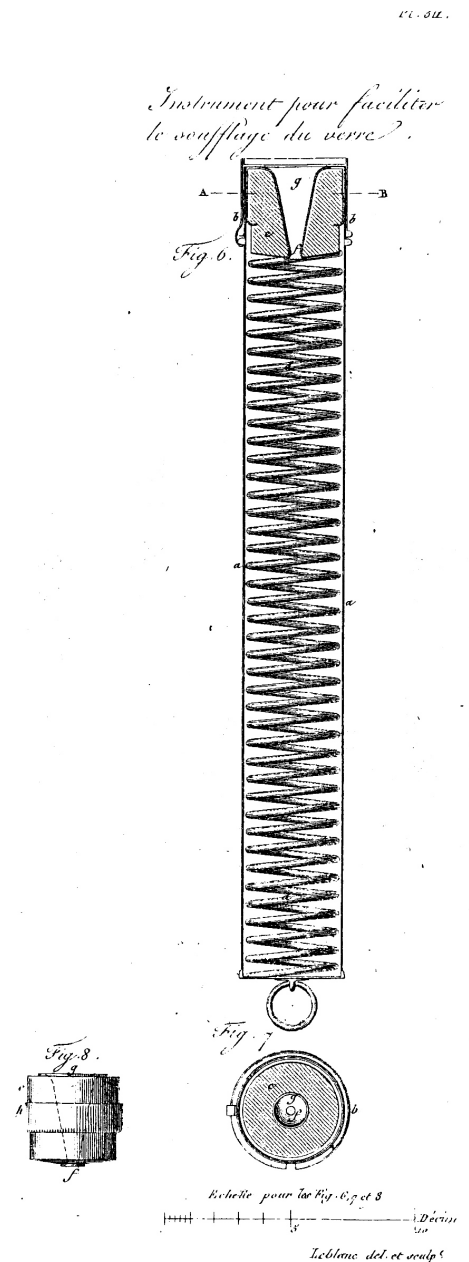
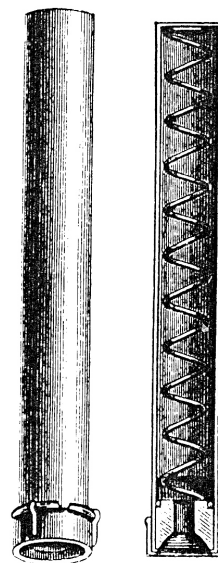
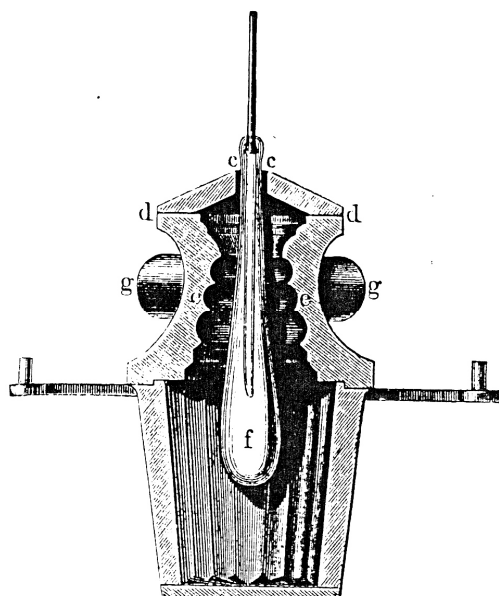
Collectie sifons in bijzondere kleuren. Voormalige verzameling H. Schouten, Vorden

LE PISTON OU LA POMPE ROBINET

research: Willy van den Bossche

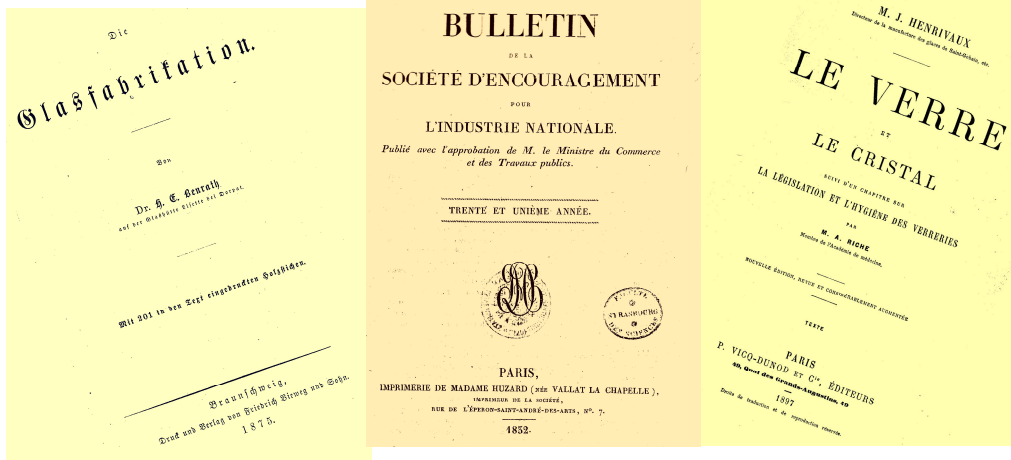
De fameuse kristalfabriek Baccarat werd opgericht in 1764 als producent van 'verre de Bohême' een misleidende term want men maakte de eerste vijftig jaar van het bestaan uitsluitend luxe vlakglas, bestemd voor het inlijsten van gravures en, voor wie dat betalen kon, luxe ramen in huizen en dito ruiten voor koetsen en karossen. Pas na 1820, onder een nieuwe eigenaar, wierp men zich op het maken van tafelgerei zoals glazen en karaffen die in een aparte slijperij van decor werden voorzien. In 1823 presenteerde men zich op de *Exposition des Produits de l'Industrie Française* met **kristal, glad of voorzien van eenvoudige decoraties waarvan de waarde ligt in de zuiverheid van het materiaal, de elegantie van de vorm en de relatief bescheiden prijs**. Vooral dat laatste was belangrijk bij deze tentoonstelling die er op gericht was industriële producten te tonen tegen de laagst mogelijke prijzen. De onderneming werd voor deze inspanning beloond met een gouden medaille en besloot zich voortaan sterker te richten op afnemers in de kringen van de bourgeoisie. Daartoe moest men af van het dure en tijdrovende slijpwerk en werden vormen ontwikkeld waarin de motieven al aangebracht waren. Deze nieuwe manier van produceren legde echter een zware druk op de glasblazers daar het glas direct na het inbrengen in de vorm geheel moest worden uitgeblazen en wel voordat het door afkoeling zich niet meer voegen zou in de diamantvormige patronen die in de vormwand waren aangebracht. Dat was zwaar werk – té zwaar voor de jonge glasblazer Ismaël Robinet die leed aan longtuberculose – tesamen met syphilis een der gevreesde ziektes onder glasblazers omdat zij mede verspreid werd door het gebruik van elkaars blaaspijpen. Het zag er slecht uit voor onze jongeman die kon verwachten door de fabriek te worden afgedankt en aan armoede overgeleverd te zijn. Ergens tussen 1821 en 1824 ontwikkelde hij echter een hulpstuk, even eenvoudig als geniaal, dat een revolutie te weeg zou brengen in de productie van zowel karaffen als flessen: **la pompe Robinet**. Het werktuig is het best te vergelijken met een klassieke fietspomp - een buis van 34 – 40 cm lengte met een diameter van 6 tot 8 cm. aan één zijde afgesloten en voorzien van een draagring om het ten alle tijden bij de hand te

Boven: **Le Piston Robinet**: afbeelding uit 'Bulletin de la Société d'Encouragement pour l'Industrie Nationale', 1832.

Links: een afbeelding van de toepassing in 'Die Glasfabrikation' uit 1875.

kunnen hebben. In het binnenste zat een stalen veer, op zijn plaats gehouden door een doorboorde houten afsluiter, afgedekt door leer en op z'n plaats gehouden door een eveneens doorboorde bajonetdeksel. Zodra de glasblazer het voorg gevormde werkstuk in de eindvorm had gebracht werd de pompe Robinet op de blaaspijp gezet en

met één krachtige stoot lucht werd de karaf uitgeblazen tot in het kleinste detail. Het duurde natuurlijk niet lang of alle glasblazers hadden zo'n apparaat. Op de 'Exposition' van 1827 kwam Bacarat uit met een grote collectie kristal, alles in de vorm geperst en van een aanzienlijk betere kwaliteit dan hetgeen vier jaar daarvoor getoond was. Ongetwijfeld was dat het

gevolg van het gebruik van Ismaïl Robinet's uitvinding. Gelukkig bleef diens beloning niet uit. De *Société d'Encouragement pour l'Industrie Nationale* besteedde er in 1832 tijdens twee vergaderingen aandacht aan en beloofde de arbeider Robinet met een gouden medaille. Hij kreeg ook een bedrag van acht duizend franc, een kapitaal in die tijd, en later een pensioen van Bacarat. De *pompe Robinet* moet een enorme verlichting van de arbeidsomstandigheden hebben opgeleverd. Arbeiders in de flessenfabrieken in de Bordeaux en Champagnestrecken maakten er eveneens dankbaar gebruik van en het is absoluut zeker aan te nemen dat ook de zware sifons met behulp ervan zijn gemaakt. Wonderlijk genoeg is de uitvinding nooit gepatenteerd zodat binnen enkele jaren in heel Europa en ook Engeland het apparaat in gebruik was. In 1875 werd het reeds uitvoerig beschreven in 'Die Glasfabrikation' van Dr. H.E. Benrath en in 1897 in 'Le Verre et le Cristal' van M.J. Henrivaux, directeur productie van les Glaces de Saint Gobain. Hoewel het apparaat dus in Duitsland bekend was, is de auteur niet gebleken dat het apparaat ook in Nederland in gebruik genomen is.

Auteur en researcher brengen hierbij graag een eresaluut aan de Franse glasblazer die in een tijd dat er waarachtig niet veel aandacht voor het welzijn van de arbeiders bestond er toe heeft bijgedragen dat het het vaak loodzware werk van de glasblazers kon worden verlicht.

The 'Piston Robinet'; A 19th century revolution in glass blowing.

In 1821, Ismaïl Robinet, a young glassblower at the Bacarat crystal factory, was in fear of losing his job and faced poverty. Established in 1764, the Bacarat factory originally made crystal window panes for the dwellings and the coaches of the well to do but recently they had started the production of tableware and decanters for the middle class. To avoid the costs of cutting and polishing they introduced molds with engraved decorations, many of those diamond shaped. The trouble for the glassblowers was that they had to blow forcefully and fast enough for the glass to be pressed into all the nooks and grannies before it stiffened and it needed a healthy set of lungs to do so. Our young friend, however, suffered from pneumonia. This was an illness, together with syphilis, not uncommon in the glass houses where blow pipes often changed from mouth to mouth. Robinet invented a blowing aid that resembles a common bicycle pump. It consists of a copper pipe, about 40 cm. long and 6 cm. wide, closed off on one side and with a steel spring inside. The other side was closed off by a perforated wooden plug, covered with leather and held in place by a perforated lid. Their idea was to place the device quickly on the mouthpiece of a blow pipe the moment the pre-form had entered the finishing mold. By forcefully pushing down the 'pump' enough air was brought into the parison to force the glass into all the details of the engraving. The *Piston Robinet*, as it has come to be known, was an immediate success. At the 1827 exposition of industrial products the quality of Bacarat glasses and decanters, blown in engraved molds, was very well received. This was undoubtedly due to the use of Robinet's invention. In 1832, the *Société d'Encouragement pour l'Industrie Nationale*, awarded Robinet with a golden medal for his invention. He also received 8000 francs, a handsome amount in those days and later on, a pension from his employer, the Bacarat Crystallery. The invention, however, was never patented and soon it was in use all over Europe where heavy glass objects had to be blown, such as Champagne and Bordeaux bottles, decanters and certainly also syphons. It has, in the pre-machine era, done much to lighten the heavy work of glass blowers.

Een sifon was al met al een zeer prestigieuze verpakking, daarbij technisch gecompliceerd en tevens door de vormgeving en gebruikte glaskleur bijzonder decoratief. Het is intrigerend hoe een in principe eenvoudig product als spuitwater – leidingwater geïmpregneerd met koolzuurgas – ooit een zo luxueuse behuizing werd toebedeeld. Dat kan alleen verklaard worden door de positie die het product in gegoede kringen had bij de bereiding van dranken en bij de maaltijd. Daarbij komt dat de glasblazer soms fraaie staaltjes van vakmanschap vertoond heeft. In de collectie van het Likeur en Frisdrankenmuseum in

Hilvarenbeek bevinden zich enkele zogenaamde optisch geblazen exemplaren. Dat is een techniek waarbij gebruik gemaakt werd van een geribte mal als voorvorm. Het was nu de kunst om de daardoor ontstane verschillen in glasdikte zichtbaar te laten bij het uitblazen in de navorm waardoor een optisch vertekend ribbelmotief ontstond. Bij de bovengenoemde flessen heeft de glasblazer de blaaspijp daarbij ook nog een slag gedraaid waardoor een effect ontstond dat aan de Pepsi 'swirl bottle' doet denken.

Hoewel de meeste sifons een cilindrisch model hebben komen ook conisch, rokvormig, eivormig of acht- of zestienhoekige modellen voor. Soms met zware ribbels of met een bijzonder dikke bodem uitgerust en in kleur variërend van simpel blank of bruin glas tot oranje/geel, lichtblauw, donkergroen, kobalt, violet en lichtgroen. In de wereld van het verpakkingsglas kwamen, met uitzondering van kobaltblauw voor apothekersflessen en essenceflessen van Polak & Schwarz, dit soort exotische kleuren vrijwel niet voor. Ook voor sifons werd de kleur kobalt meestal gereserveerd voor gebruik in apotheken. Voor de apotheek bestemde sifons zijn

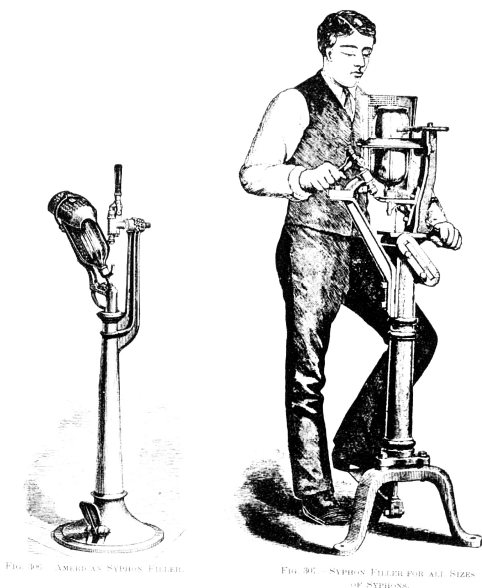

ook vaak te herkennen aan een extra lange tuit die het de apotheker mogelijk maakte om bij patiënten met slijmvliesklachten het water rechtstreeks in de keel te spuiten..

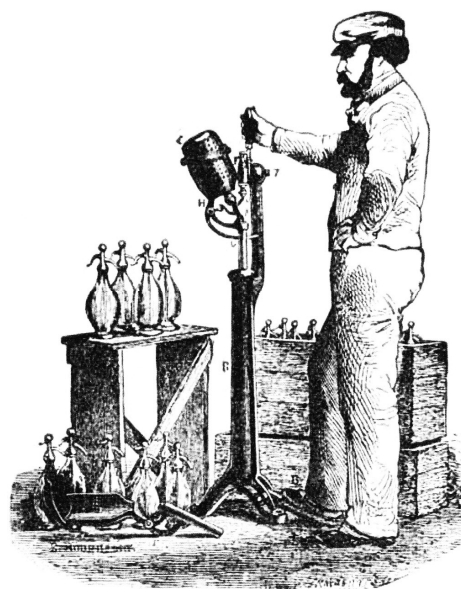

*Links en boven:
Sifons uit de collectie
van het Likeur- en
Frisdrankenmuseum.
Rechts: Kobalt-
kleurige apothekers-
sifon, ca 1890.*

Aan de etikettering van sifons werd veel zorg besteed. Sommige sifons hebben een eenvoudige in de vorm aangebrachte tekst maar bij de meeste is er handmatige nabewerking aan te pas gekomen hetgeen er op wijst dat dit soort flessen duur in aanschaf was. In ons land stond er meestal de naam van de spuitwaterfabrikant op maar in Frankrijk hadden veel bistro's en restaurants evenals apothekers sifons voorzien van hun eigen kenmerken. De mooiste voorbeelden zijn die

welke voorzien zijn van een geëtste decoratie, compleet met wapens, medailles en linten. De wat eenvoudiger uitvoeringen werden met zandblaasstechniek aangebracht door middel van een sjabloon. In het algemeen was dat een werkje dat bij de flessenhandel gedaan werd en niet alleen bij sifons maar ook bij jeneverkruiken en melkflessen. Een van de oude pakhuizen van Glashandel Dijkstra in Amsterdam werd tot ver in de tweede helft van de vorige eeuw nog 'De Zandblaas' genoemd. Naar de arbeidsomstandigheden die daar ooit geheerst hebben kan men slechts raden. Geëtste of gezandstraalde etiketten vormden, anders dan afweekbare etiketten, de beste garantie tegen oneigenlijk gebruik van flessen door concurrenten.

Het afvullen, of beter het hervullen van sifons vond plaats bij de honderden kleine spuitwaterfabrieken op simpele machientjes voorzien van een stalen masker die de fles omsloot om het gevaar bij explosie in te perken. Er bestonden verschillende uitvoeringen van maar ze hadden

alle gemeen dat slechts één fles tegelijk kon worden gevuld en dat moest gebeuren met de fles in omgekeerde positie. Het systeem is nooit gemechaniseerd. Flessen mochten slechts tot ca. 80% worden gevuld maar daar werd niet altijd nauw op toe gezien hetgeen één van de oorzaken was van de regelmatig voorkomende ongelukken met sifons. De fabrikant had tevens de taak om de flessen te reinigen, de spuitkoppen te poetsen en reparaties te verrichten. Toen de Franse fabrikanten daar gaandeweg meer geld voor gingen vragen terwijl het water in bistro's gratis beschikbaar werd gesteld werd dat mede

de oorzaak van het buiten gebruik raken er van.

De spuitkoppen werden oorspronkelijk van lood gemaakt maar werden al spoedig vervangen door die van tin, sinds 1910 verplicht zonder loodgehalte. Ook aluminium kwam voor en in latere prijscouranten wordt nadrukkelijk het gebruik van porcelein vermeld. Vanaf 1920 begonnen de fabrikanten daarvan hun naam op de spuitkop aan te brengen. Er ontstond een levendige handel in onderdelen voor spuitkoppen en ook in machines om sifons te vullen en te reinigen of de spuitkoppen te polijsten. Speciale tangen waren nodig om de spuitkoppen van de fles te kunnen halen voor reparatie of reiniging. Alle bedrijven die zich hiermee bezig hielden boden ook complete sifons aan maar in het algemeen waren ze niet de producenten. Ze adverteerden met 'Bohemian Crystal Glass only' of 'French Glass Siphons' of lieten de origine van het glas voorzichtig buiten beschouwing.

The Standard English Syphon

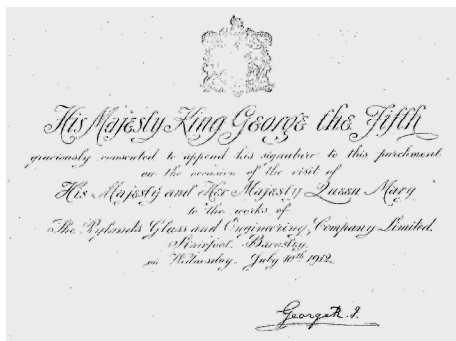

In all Sizes, in all Colours

Fitted with

**Bohemian Crystal
Glass Vases only**

PLEASE WRITE FOR SAMPLES AND QUOTATIONS

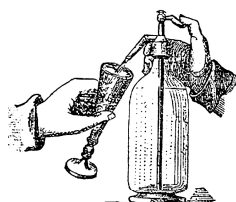

Boven: Een helaas slecht leesbare afdruk van de oorkonde ter gelegenheid van het koninklijk bezoek aan Barnsley.

Rechts: een groep Franse sifons resp. uit 1900, 1930 (let op de blauw glazen buis), 1938 (model 'marquise') en 1920.

CONCENTRATED STANDARD SOLUTIONS, French Glass Siphons, SIPHON-FILLING MACHINES, TEN-GALLON GLASS FOUNTAINS.

WE RESPECTFULLY INVITE THE ATTENTION OF THE TRADE TO THE FOLLOWING FACTS

1. Our **Mineral Spring Waters** are the only artificial Waters in this country which have been submitted to the most exacting analysis of the United States for rigid analysis, and which have been proved by them to EXACTLY correspond with the natural waters they represent. They have received the general and most flattering endorsement of the Medical Profession of New York, and are prescribed and depended on in all cases of sickness. They are furnished in French glass Siphons, Stopped Bottles, and Ten-gallon glass Fountains, and comprise the whole range of natural Waters.

2. Our **Lithia and Vichy with Lithia Waters** are prepared after our own formulas, published over four years ago. We have been the first to introduce them in medical practice, and preparations of other manufacturers bearing that name can therefore be nothing but imitations, as Garrod's formulas of those Waters are kept a secret.

E. THESSIER, Successeur

9 rue Castex, Paris, ci-devant 388 rue Saint-Honoré

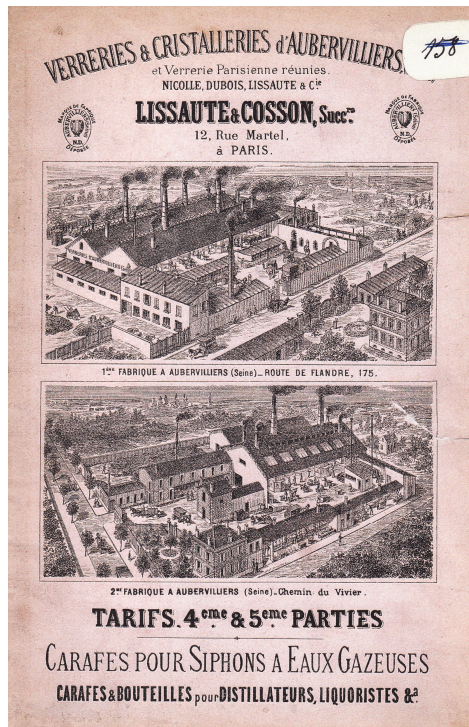
POUDRES, APPAREILS ET SIPHONS POUR EAU DE SELTZ

VERITABLE SELTZOGENE D. FEVRE

Zo tonen catalogi uit 1892 en 1912 van the Ryland Glass and Engineering Company Ltd. uit Barnsley, England, een bedrijf dat naast een breed programma van machines en onderdelen voor de water en bierindustrie tevens in eigen glasfabriek gemaakte sodawater en bierflessen aanbood ook 'seltzogenes' en 'syphon bottles'. Op 10 juli 1912 brachten koning George V en koningin Mary een bezoek aan deze fabriek en ontvingen als geschenk een set van drie 'Albion' sifons in de kleuren rood, wit en blauw, voorzien van verzilverden spuitkoppen. Ook op de Koninklijke tafel ontbrak spuitwater niet. Uit de beschrijving blijkt echter niet expliciet dat de flessen daadwerkelijk in Barnsley waren gemaakt.

Wat waren nu de fabrieken die gespecialiseerd waren in de productie van sifons? Hoofdzakelijk kristalfabrieken in Bohemen en Oostenrijk, en in iets mindere mate Frankrijk. Een helaas ongedateerde tarieflijst van de *Verreries & Cristalleries d'Aubervilliers* vermeldt twee typen sifons elk in twee inhouden ('résistant aux plus hautes pressions') en toont verder een grote collectie karaffen hetgeen opnieuw een aanwijzing is dat voor het blazen van sifons gebruik gemaakt werd van de Piston Robinet. De *Annuaire des*

VERRES & CRISTALLERIES d'AUBERVILLIERS (Seine) 17 171

4ème PARTIE.
CARAFES pour SIPHONS A EAUX GAZEUSES.

RÉSISTANT
AUX PLUS HAUTES PRESSIONS

N ^o en Dessin	DÉSIGNATIONS	PRIX le cent net (vermeubles)	Jeux neufs
1	Siphon forme cylindrique	80 ^{fr} le cent	90 ^{fr} le cent
2	id id id	70	80
3	Siphon forme ovale	80	90
4	id id id	70	80
	Net		Net
	Le Siphon contenant un litre environ.	90 ^{fr} le cent	100 ^{fr} le cent

Des Carafes pour Siphons peuvent recevoir des récipients graves à l'acide ou des gravures en creux en plus de la Carafe, savoir:
la Grande ardoise ovale 420^{fr} le cent
la Grande ardoise rectangulaire 420^{fr} le cent
La Plaque gravée à son effet en creux ou en relief le travail qu'elle représente son montant: 25 francs

Nota: La fabrication de ces Carafes pour Siphons reçoit des sous spéciaux en cas d'ordre sur un modèle ou sous une bagne et tube qui doivent s'y adapter.
Les Prix ci-dessus sont sans emballage, transport, rupture d'expédition de livraison.

LISSAUTE & COSSON, à PARIS

VERRES & CRISTALLERIES d'AUBERVILLIERS (Seine)

17 172

SUITE 5ème PARTIE

Carafes & Bouteilles pour Distillateurs, Liquoristes, &c

66

Litre

68

Litre

69

Litre
1/4 id

67

Litre et 1/4
Litre
3 id

68

Litre et 1/4
Litre

60

Litre

60

Litre

64

Litre

60

Litre et 1/4
Litre

63

HELI GOMMEE
Litre et demi

Tot aan de jaren '30 van de vorige eeuw werden miljoenen sifons vanuit Bohemen (nu Tsjechië) naar Amerika verscheept, daarna kwam gedurende een korte tijd een Amerikaanse productie van blank glazen sifons op gang, voornamelijk bij Owens Illinois Glass Co. of de Owens Illinois Pacific Coast Co. Deze werden gedecoreerd met een ingebrand etiket en missen het chique van de Europese flessen. Zij dragen vrijwel allemaal het jaren '30 productieteken.

Detail van een foto uit 1898 ter gelegenheid van het 12 ½ jarig bestaan van mineraalwaterfabriek J.D.Dieker in Amsterdam. Bij het laden van de handkarren zijn de zware kratten met sifons vanwege het gewicht boven de as geplaatst zodat de zaak in balans bleef. (Uit Peter Zwaal: Frisdranken in Nederland, Rotterdam 1993).

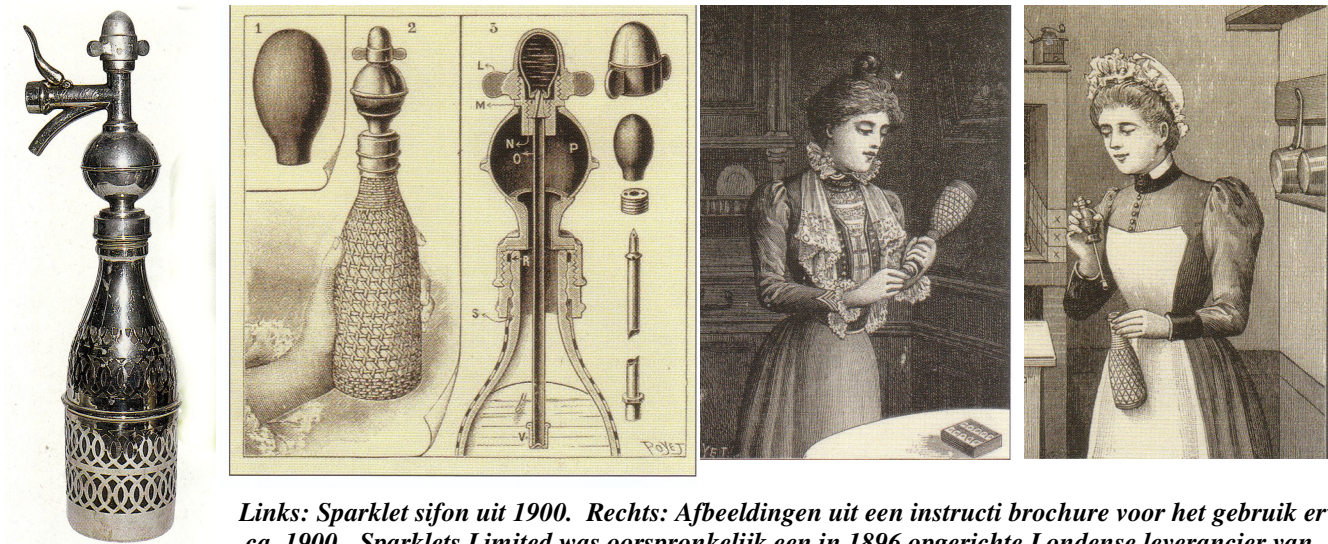
Boven: Franse 2 Liter sifon met beschermingsmantel. Rechts: Met staaldraad beklede sifons voor gebruik van gaspatronen. De rode lijn markeert het vulniveau.

Vanaf 1952 werd in Frankrijk het gebruik van onbeschermde sifons in openbare ruimten verboden vanwege de vele explosies en ongevallen. Toen waren de hoogtijdagen van het gebruik er van echter al voorbij onder invloed van de na-oorlogse mode om in de horeca mineraalwater in kleine flessen te serveren. Ook in Nederland was na 1925 het gebruik van sifons langzaam maar zeker teruggelopen hoewel vooral kleinere fabrikanten ze tot ver in de jaren vijftig van de vorige eeuw in hun assortiment hebben gehandhaafd ten behoeve van particuliere afnemers. Vooral in Groot-Brittannië bleef het mixen met spuitwater echter onverminderd populair mede dank zij de uitvinding van de sparklet sifon, een Britse vinding uit het eind van de 19^e eeuw.

Daarbij moest de consument zelf een sifon met leidingwater tot aan het aangegeven niveau vullen en middels een gaspatroon (sparklet) het water met koolzuur verzadigen. De spuitkop van de sifon was daartoe voorzien van een magazijn en zodra de gaspatroon daarin was geplaatst en door een draaibeweging was lekgeprikt werd het water met koolzuurgas geïmpregneerd. De benodigde flessen waren voorzien van een beschermende mantel van staaldraad waardoor het geheel een wat grimmig uiterlijk kreeg. Maar een fles is nu eenmaal een sexy ding. Wie een fles aanraakt wil glas voelen: geen staaldraad. Het was van dat moment nog maar een kleine stap naar de sparklet flacons van roestvrij staal en kunststof die na de Tweede Wereldoorlog in zwang kwamen om op hun beurt vervangen te worden door koolzuurhoudend bron- en mineraalwater in flessen.

Links: Sparklet sifon uit 1900. Rechts: Afbeeldingen uit een instructie brochure voor het gebruik ervan ca. 1900. Sparklets Limited was oorspronkelijk een in 1896 opgerichte Londense leverancier van spuitwatersifons die gebruik maakte van gaspatronen. Na de overname door de British Oxygen Company in 1920 werd de promotie voor het gebruik daarvan krachtig ter hand genomen en werden nieuwe toepassingen gevonden zoals voor het verwijderen van een kurk uit een fles (de Cork Master) en voor een soort hogedrukspuit voor het reinigen van het gebit. Hieronder: Sparklet patronen in doosverpakking uit 1900, 1938 en 1950. Rechts: Metalen Sparklet sifon van bijzondere vorm, 1950-1960.

Sifons bestonden niet alleen voor mineraalwater maar ook voor bier. Zij waren van ca. 1890 tot ver in de jaren 1960 in gebruik met als bekendste voorbeeld de Amstel Dubbel Stoop. Zie het artikel hierover op pagina 20.

De verschillen in kleur, vorm en afmeting alsmede de variaties in productietechniek kunnen van sifons een interessant verzamelobject maken. Behalve in Frankrijk, bakermat van de sifon, blijkt het aantal glasliefebbers in Europa dat zich er mee bezig houdt echter gering te zijn. Anders ligt dat in Amerika waar de sifon, evenals in de Franse bistro's tot aan de Tweede Wereldoorlog in geen drugstore ontbrak. Een collectie sifons past misschien ook beter in de Amerikaanse traditie om flessen op kleur te verzamelen. Een andere ingang is het verzamelen op basis van de ingeëtste naam. Anders dan in ons land, waar de naam van de fabrikant op de flessen stond, werd in Frankrijk en in Amerika de sifon vaak voorzien van de naam van de gebruiker. Voor wie aanvulling op zijn collectie zoekt schijnen binnen Europa de Belgische rommelmarkten en voor Amerika de Zuid-Amerikaanse landen de ideale jachtgebieden te zijn. Veel literatuur over sifons is er niet. Het tijdschrift *Bottles and Extras*, maandblad van de Federation of Historical Bottle Collectors besteedde er in het meinumner van 1998 aandacht aan. Spectaculair is het juninummer uit 2005 van het Franse verzamelaarsblad *Collection* dat over tien pagina's een kleurrijke sifonshow afdruckte vergezeld van interessante informatie. Je zou er werkelijk van aan het verzamelen raken!

Literatuur: Bryan Grapentine: *Seltzer Bottles in Bottles and Extras*, May 1998.
 Donald A. Bull: *Cork Ejectors/Sparklets*, 2001
 Digger Odell: *Mixing it Up*, A Digger Odell Publication, 2004
L'Ambiance des Bistros d'Hier, Magazine Collection Juin 2005
 Peter Zwaal: *Frisdranken in/uit de Kunst*, 2006.

SODA WATER SIPHONS

Natural mineral water has been known for thousands of years. In 400 B.C. Hippocrates has already written a treatise on its properties and for ages people believed in its curative powers. The Englishman Joseph Priestly is credited with the invention, of how to make artificial mineral water, in 1768 and in 1773 Jacob Schwebbes, from London, started production and sale of poluted water. In the late 18th and early 19th century clean drinking water was difficult to come by and diseases, such as cholera, were spreading because of it. In 1775, the French doctor, North, invented his 'gazogene' an apparatus consisting of three compartments, one of them containing clear water, another chalk and sulphuric acid and the third compartment could hold the carbonated water that the doctor recommended for stomach problems. These gazogenes, and also the simplified version with two compartments, an invention of the Frenchman

Savaresse, were almost exclusively in use by pharmacists but in 1845, the Frenchman Févre won a lawsuit that enabled him to supply carbonated water to private persons as well as cafés and restaurants. In 1829, two Parisian jewelers, Deleuze and Dutillet, had invented the 'siphon champenois', a bottle containing sparkling water with a hollow corkscrew that could be opened and closed again. Since then Paris is considered the birthplace of the soda water siphon. Soon the bottles could be closed with a valve system that was fastened to the bottle by a metal collar. When the handle was pushed down the carbonated water rose through a glass tube that almost reached to the bottom of the bottle. This contruction has been improved many times but was never fundamentally changed. In 1814, William Hamilton had patented his ovoid Hamilton Bottle and in 1872, Hiram Codd invented the Codd Bottle but once opened, the content of those bottles quickly lost its 'fizz'. From now on, however, carbonated mineral water could be made available instantly. During the first decades of the 20th century the use of soda water siphons became tremendously popular. Jewish emigrants introduced their 'seltzer water'(after the West German town of Niederselters) in America

Grüne Siphonflaschen

Gelber Sand	1000 kg.
Soda	300 kg
Marmohrmehl	325 kg
Borax	35 kg
Braunstein	1 kg
Caput mortuum	1 kg

Blaue Siphonflaschen

Weisser Sand	1000 kg
Soda	300 kg
Salpeter	15 kg
Sulfat	15 kg
Feldspat	70 kg
Kalkspaat	300 kg
Kobaltoxyd	1 ½ kg

Weisse Siphonflaschen

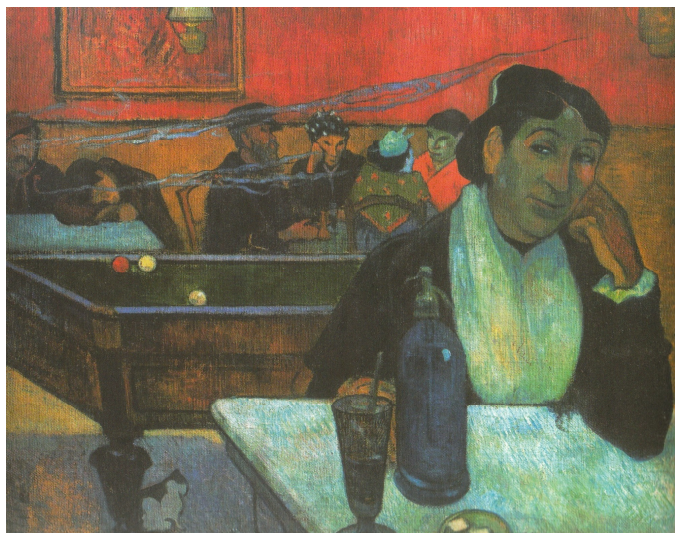
Weisser Sand	1000 kg
Soda	300 kg
Sulfat	10 kg
Salpeter	10 kg
Marmormehl	300 kg
Feldspat	100 kg
Braunstein	1 kg
Antimonoxyd	1 kg
Kobaltoxyd	4 gr.

Soda water siphons in different colours. The small bottle, although plain, is very rare and is in the collection of the Liqueur and Soft drink Museum, the Netherlands.

and soon a French café or American bar, hotel or soda fountain without a siphon from which the clientele could freely serve themselves was unthinkable. They appear on numerous impressionistic paintings, which is not astonishing, for there was hardly a bistro table without a siphon, often made from blue glass and mostly containing one Liter, although bottles of 40 cl, 75 cl, 1.25 Liter and even 2 Liter are also known. With an internal pressure of 8 to 10 and even 12 kilo per cm², soda water siphons had to be extremely robust with a weight of two to three kilos. The annealing procedure in the glass factory had to be very well guarded. That was no regular work for a standard bottle factory but for specialized crystal works, such as those in Bohemia and Austria and to a lesser degree, France. A 1936 year book, the *Annuaire de Verreries de France*

*Above: some recipes for green, blue and white coloured glass siphons.
From: Ing. Hans Schnurpfeil:
676 Glassätze nach dem Stande der
heutigen Technik, Prague, 1939*

Paul Gauguin (1848-1903): Night café at Arles, 1888.
Below: two whickered Sparklets siphons, ca. 1880.

bottles. Private users continued ordering their siphons with local providers or used *sparklets cartridges*; a product of the London based Sparklets Limited from 1896. The head of the siphon carried a magazine in which a cartridge was inserted and then twisted and punctured by which the water was impregnated with gas. These siphons were first made of glass and covered with whickering for protection. Later steel wire was used while a red line indicated the maximum filling height. From then on it was a small step to sparklets siphons made out of steel and even synthetic material. To day, most sparkling water is served from bottles but soda water siphons remain an interesting collectors' item due to the many shapes and colours and are especially sought after by collectors in the United States and in France. ***Bottles and Extras***, the magazine of the Federation of Historical Bottle Collectors dedicated an article on siphons in the May 1998 issue and in 2005, the French magazine ***Collection*** published a spectacular ten page review on siphons. Enough to whet an appetite for a collection of your own!

(see page 11) mentions only two French factories as producers of soda water siphons. In the meantime millions of siphons were exported from Bohemia or Czechoslovakia to America where from the beginning of 1900 thousands of small soda water factories occupied themselves with the filling and refilling of them, using a simple device that could only fill one bottle at the time. The system was never mechanized. At the same time a lively trade was building up in spare parts, transport cases, cleaning equipment for the bottles and devices for polishing the metal heads. Great care was given to the labeling of siphons. Sometimes this was done by embossing, sometimes by sandblasting but often by etching. Many bistros, restaurants and pharmacies had their own, often elaborate label. During the 1930s' the Owens Illinois Glass Co. produced a number of siphons in clear glass that were decorated with applied colour labels, but they miss the stylish appearance of the Bohemian bottles.

Pharmacists preferred a deep cobalt blue colour for their siphons while others preferred different hues of green, pink, yellow, amber or purple. Pharmacists also used siphons with a longer nozzle to give a dosage of water directly into a patients' throat. Although most siphons are cylindrical others are conical, ovoid, octagonal, hexagonal, or blown with optical effects. The production of siphons was heavy work for the glassblowers, comparable with the production of large champagne bottles. Different from the heavy glass objects that were partly formed by hand in a crystal factory, siphons had to be completed at the blowpipe and produced in large quantities as well. No wonder that Ismaïl Robinet's invention of the *Piston Robinet*, as described on page 7, quickly became popular and widely in use, much to the benefit of the workers in other glass factories where heavy glass bottles had to be blown.

Either because of faulty production or by careless filling a great many accidents occurred with exploding siphons. This led in 1952, in France to a ban on its use in public areas unless the bottles were covered by a jacket of steel wire. By then, however, the heydays of the soda water siphons were already over as restaurants and cafés served more and more mineral water from small

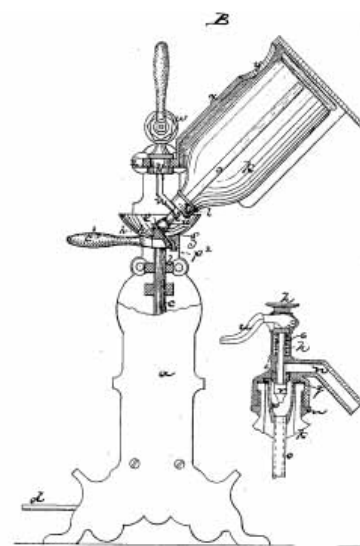

Diagram of a Siphon filling machine, 1872.

AMERICAN MINERAL WATER BOTTLES

Johan Soetens and Johan Pastor

Mineral water springs are widely distributed across the United States and their curative powers were recognized by the first explorers of that continent. The American Indians knew the locations of many springs and often informed the settlers about them. Several of those springs have become quiet well-known but none more so than the waters from the Saratoga Springs in the state of New York and the Poland Spring in Maine.

At an early stage a great number of springs were discovered in the north-eastern part of the United States and before the American Revolution visitors began to 'take the waters' at Saratoga where, in the early 1770's the first simple lodges were built and a rough road was constructed to connect the area with the settlement of Fish Creek. Around that same time the first mineral water must have been sold in bottles although the earliest dated bottle of Saratoga water is 1820, when the Lynch and Clark Company, from New York, started to sell it in (what to day are extremely rare) embossed, pontiled bottles. Dozens of springs existed in Saratoga with names such as Flat Rock, High Rock, Congress, Empire, Hamilton and Washington and many of them developed their business to be able to order bottles embossed with their names. American bottle collectors are able to expand a sizable collection based on Saratoga bottles alone.

Around 1850, boosted by heavy advertising, mineral water had become booming business for the Saratoga area with hotels built to lodge the many visitors. The Congress and Empire springs even owned its own glass factory. In 1844, the Mount Vernon Glass Company moved to a location ten miles from Saratoga where ample timber resources, together with nearby customers offered an ideal location. It was named the Saratoga Mountain Glass Works and during the next twenty years it sent millions of mineral water bottles down the rough plank road that connected the glass factory with Saratoga

From left to right: Washington Spring Co. Ballston Spa N.Y.-C With bust of Washington boldly pronounced, emerald green 1868-1875. Est. € 1.000,- - € 2.000,-.

Congress & Empire Spring Co/C/Saratoga. N.Y. 1865-1875 Very rare bright yellow olive color Est. € 800,- - € 1.200,-

Clark & White/New York/NY, 1856 - 1865. Olive with an amber tone. Sand chip type pontil scar, Only a handful of examples reported to exist. \Est. € 700,- - € 1.400,-.

village. In 1865 the company was sold to the Congress and Empire bottling plant and transferred to Congress Village where it produced mineral water bottles until its discontinuation in 1890. They were not the sole supplier; additional supplies came from glass factories in Connecticut and New Hampshire, all in the typical thick-walled, high shouldered, traditional shape that is so much associated with the American water trade of the 19th century.

From left to right: Highrock Congress Spring/C&W/Saratoga N.Y. 1860-1872. Bright medium teal blue. Extremely rare color in the quart size. Est. € 1.500,- - € 2.000,-

Glacier Spouting Spring/Saratoga/ Springs. N.Y. 1871. This spring was only in business for less than one year. Embossing shows a derrick with spouting spring. Est. € 2.500,- - € 3.500,-

Pavillion & United States Spring Co/Saratoga/N.Y.-Pavillion Water Aperient, 1872-1885. Extremely rare in the quart size with only a couple examples having come to auction in the last ten years. Est. € 1.000,- - € 2.000,-

Most bottles are formed in a smooth based, two leaf mold with the help of a snap case; only the very rare, early pieces have open pontils. They all were made for cork closure. Although these bottles may seem rather plain, they offer an interesting variety of embossing. Most in demand are the figurative bottles, such as the ones with the bust of Washington from the Washington Spring, Ballston Spa. The great number which were produced and their sturdiness made them prime survivors in dumps and therefore an ample supply for collectors. However, there is a great interest in this field and prices have risen sharply. A 1974 publication (Marvin & Helen Davis: *Collector's Price Guide to Bottles, Tobacco Tins and Relics*) gives an average price of € 15,- for early mineral water and soda bottles, while in the May 2010 auction of the American Glass Gallery prices ranged from € 600,- to € 3.500,-

Left: Congress & Empire Spring Co / 'C' (within shield)/Saratoga N.Y. – Congress/Water. Probably made by the Congressville Glass Works, Saratoga, NY, 1870 – 1885. Emerald or 'Congressville green'. Est. \$500 - \$ 1.000.

Right: Congress & bEmpire Spring Co./Columbian/Water/Saratoga.Est. \$600 -\$ 900

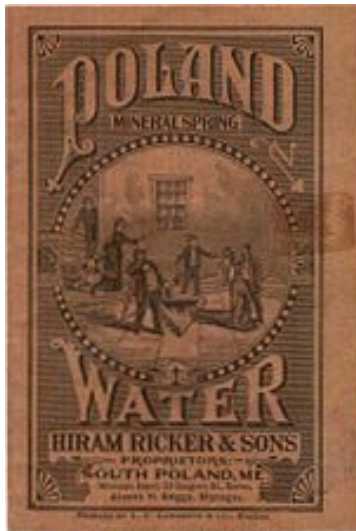
One of the most famous springs of New England (N.B. The first thirteen states that were united are called New England) is the Poland Spring on a rocky hillside in the state of Maine. The name derives not from the European country but from an Indian chief of that name. The curative powers of this water had been known a long time before the first bottling took place in 1859. For generations, the property had been owned by the Ricker family that, in 1793, settled in Poland after Jabez Ricker had traded his land in Alfred, Maine, to the neighboring Sabbathday Lake Shakers for this piece of land that included the spring and bordered the Portland to Maine road. Over the years, members of the Ricker family as well as neighbors and even farm animals appeared miraculously cured after drinking the water of the Poland Spring. In 1800, Joseph Ricker was reported to 'be brought back from deaths' door'. In 1827, Wentworth Ricker recovered from 'gravel' and in 1844, Hiram Ricker was cured from his dyspepsia by it, much to the surprise of his doctor, who shipped a barrel of the water back to Boston and started to dispense it to his clients. This experience turned Hiram (grandson of Jabez) into an entrepreneur. He soon shipped barrels of his water to Boston by the wagon

Left: Poland Spring Moses bottle. Moses is shown, sitting on a rock, holding his rod. Above: Collection of Moses bottles, showing a variety in colors and sizes. The bottles in the middle row are from the 19th century; those in the back row are 20th century liquor bottles. The small bottles in the front row are early 20th century ones.

And the Lord said unto Moses, 'Go on before the people and take with thee of the elders of Israel; and thy rod....And thou shall smite the rock and there shall come water out of it that the people may drink'.

From: Exodus 17 : 4-7.

visitors. Every few years

Above: Advertisement, 1878. Below: 1898

Right: The Poland Spring house in 1876

Righ below: souvenir booklet, 1890-

Right: The Poland Spring House in 1950.

and to sea on ships where it was appreciated because of its ability to retain its freshness. The Rickers proved to be master publicists as well as good inn keepers. Through heavy advertising and clever public relations they managed to draw more and more visitors and through the years their original humble Ricker Inn developed into a Victorian summer resort that rivaled the one in Saratoga Springs.

In 1876, Hiram Ricker designed a special bottle, the first of which was produced in 1876 by the Salem Glass Works, New Jersey. The inspiration for this 'Moses' bottle obviously came from the Biblical story of Moses, causing water to flow from a rock. It has become probably the most famous mineral water bottle with at least forty variants produced, although not all of them were for mineral water, since some of them were used for liquor. In 1880 the total sales of Poland Spring water exceeded that of Saratoga.

In 1876, a 100 room hotel was opened and, in 1883 enlarged with an additional 64

rooms to accommodate the growing number of remodeling and enlargements took place, such as in 1883, 1887, 1889, 1893, 1898, 1903 and 1915. In that year Theodore Roosevelt visited the nine-hole golf course; the first in Maine and the first

ever to be built for a resort.. The hotel offered now 450 rooms, a dance studio, billiards rooms and a library. The guests could enjoy the elaborate gardens and play croquet or tennis or ride horseback. while the industrious Rickers saw to it that Poland mineral water was sold from Cairo to Melbourne. However, the Ricker family overextended themselves

and finally went bankrupt. Although the magnificent hotel survived both World Wars, its days of glory were over. It opened a few seasons under a Boston hotelier, served between 1966 and 1969 as Women's Job Corps

Training Center and was finally leased to the Yogi Maharashi Mahesh who brought nearly a thousand of his followers here for lessons in Transcendental Meditation. On July, 1975, the hotel was destroyed by fire.

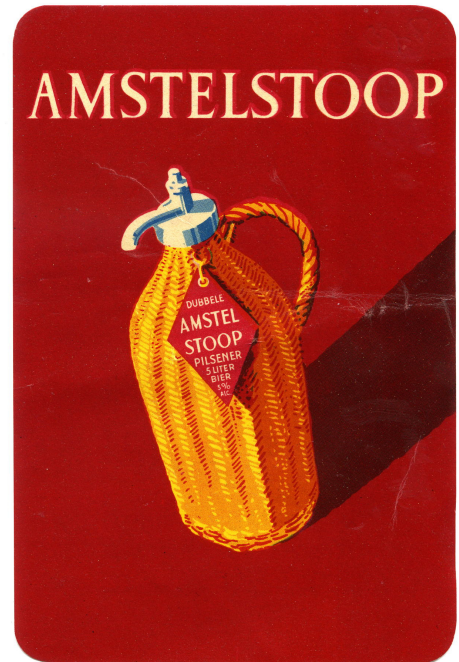
But, although the story of the great hotel ended here, not that of the Poland Spring water. Today, owned by the French Perrier company, the Poland Spring Bottling plant is the second largest water plant in the United States..

De dubbele Amstel-stoop: de grootse sifon ter wereld Peter Zwaal

*Even aan een knopje draaien
En U tapt Uw eigen bier:
Het vermindert ergernissen,
Het vermeerdert bierplezier*

.Met dit rijmpje van de populaire tekstdichter Clinge Doorenbos (1884-1978) introduceerde de Amstel-brouwerij in juli 1937 een nieuwe consumentenverpakking: de zogenaamde dubbele stoop. Dat was een sifonfles met een inhoud van 10,5 à 11 liter, waarin 5 liter bier zat. Dat de fles slechts voor iets minder dan de helft gevuld was met bier, kwam omdat de overige ruimte nodig was voor koolzuurgas dat dienst deed als drijfgas en als conserveringsmiddel. Net als de destijds bekende mineraalwatersifons (die overigens zelden gevuld waren met mineraalwater maar meestal koolzuurhoudend leidingwater bevatten) was ook de dubbele stoop van Amstel uitgerust met een inwendige glazen

buis die tot op de bodem van de fles reikte en die middels een rubberen ring verbonden was met een metalen sifonkop. In het geval van de dubbele stoop had die glazen buis een lengte van maar liefst 38 cm. Anders dan de mineraalwatersifons, waarvan het spuitmechaniek in de metalen kop bestond uit een pedaal met veer, was de kop van de dubbele stoop voorzien van een draaiknop. Wanneer men deze knop opendraaide, begon er bier uit het kraantje te stromen. Bijzonder was dat de dubbele stoop door Amstel zelf bedacht en ontwikkeld was.

Geestelijk vader van de grootste en gewichtigste glazen consumentenverpakking die in Nederland voor bier is gebruikt, was Amstel-werknemer A.H. Stomps. Vooralsnog ontbreekt helaas elke informatie over hem. Voor de ontwikkeling van de dubbele stoop werkte Stomps nauw samen met verschillende Nederlandse bedrijven. Voor het blazen van de sifonflessen uit halfwit glas werd in eerste instantie de N.V. Nederlandsche Fabriek van Demyons, Korfflesschen en

Ballons in Tiel aangezocht. De proefflessen die door deze glasfabriek werden vervaardigd bleken echter niet sterk genoeg. Gevraagd was om sifonflessen met een holle bodem die een constante atmosferische overdruk van 2,5 ato aankonden. Bij proefnemingen bleken de Tielse sifonflessen soms echter al te bezwijken bij een atmosferische overdruk van 1,9 ato. Door tussenkomst van N.V. Pont's Glasgroothandel (Amsterdam) werd vervolgens de N.V. Nederlandsche Glasfabriek Leerdam benaderd. In Leerdam besloot men al snel naast proefflessen met een holle bodem ook enkele flessen van vergelijkbaar gewicht met een vlakke bodem te blazen. De sifonflessen met vlakke bodem bleken wel aan de sterkte-eisen te voldoen. Zodoende besloot Amstel in zee te gaan met Leerdam. Begin 1937 werd een bestelling geplaatst van 10.000 stuks à f 1,40. Omdat de sifonflessen mondgeblazen waren, kon Leerdam hooguit een productie halen van 100 stuks per dag. Voor de vervaardiging van

*Boven: Advertentie in het Algemeen Handelsblad, 18 juli 1937.
Rechts boven: reclamekaartje uit 1937.*

de glazen buizen in het inwendige van de sifonfles deed Amstel een beroep op de N.V. Vereenigde Instrumentenhandel v/h G.B. Salm en P.J. Kipp & Zonen (Amsterdam), een bedrijf dat gespecialiseerd was in de productie van laboratoriumglaswerk. De rubberen afdichtingen werden betrokken van N.V. Rubberfabriek Vredestein (Loosduinen). Leerdam zorgde voor het 'bemanden' van de sifonflessen. Dat bemanden was enerzijds noodzakelijk om te voorkomen dat brouwerijpersoneel, bierhandelaren en consumenten gewond zouden raken door rondvliegend glas als een dubbele stoop onverhoopt toch zou bezwijken. Anderzijds diende de bemanding ook om de dure stopen te beschermen tegen onzorgvuldige 'handling' (ruw neerzetten) en tegen het transport op hobbelige wegen. Het bemanden van de sifonflessen werd door Leerdam uitbesteed aan mandenvlechters uit Culemborg en IJsselstein. Helaas is niet bekend welk (Nederlands?) metaalbedrijf de sifonkoppen met draaiknop en kraan heeft gemaakt. Het assembleren van de dubbele stopen gebeurde in de Amstel-brouwerij aan de Mauritskade.

In het eerste halfjaar dat de dubbele stoop op de markt was (juli t/m december 1937) ging deze verpakking 28.993 maal over de toonbank; 84% van de dubbele stopen was gevuld met Amstel Pilsener en 16% met Amstel Bock. Het jaar daarop vonden 61.795 dubbele stopen hun weg naar de consument en werd naast Pilsener (86%) en Bock (7%) ook Münchener (7%) op stoop

Ruitvormige labels zoals deze deden dienst als etiket en werden aan de stoop bevestigd.

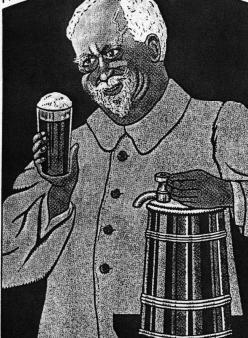
gebotteld. In 1939 viel de afzet een klein beetje terug (58.541 exemplaren) hoewel dat jaar ook het speciale Meibier op stoop verkrijgbaar was. Naoorlogse afzetgegevens zijn niet bekend. Met de dubbele stoop richtte Amstel zich op consumenten die thuis een feestje gaven en die hun gasten graag een zelfgetapt glas bier wilden voorzetten. In een introductiefolder werden de voordelen van deze kampioen onder de bierflessen door een tektschrijver van reclamebureau Philip van Alfen als volgt verwoord: *"De Amstel-brouwerij zendt U als het ware 'n klein brouwerijtje thuis... met een capaciteit van 5 liter heerlijk, dorstlessend Amstel bier! [...] De dubbele Amstel-stoop wordt op de Amstel-brouwerij gevuld en door Uw bierhandelaar voor een matige prijs thuisbezorgd. De dubbele Amstel-stoop is in 'n bak met ijs of een emmer koud water heel gemakkelijk te koelen. [...] Door de mazen van het rieten vlechtwerk ziet U precies hoeveel genot u nog te wachten staat."* Consumenten die bij een bierhandelaar een dubbele stoop bestelden, kregen een speciale onderlegger bijgeleverd met een doorsnede van 26 cm. In kringen van bierviltjesverzamelaars geldt deze onderlegger thans als een zeer begerenswaardig object.

De benaming dubbele stoop verwees naar de inhoud van de sifonfles. In de volksmond werd onder een stoop een stenen kruik verstaan met een inhoud van ongeveer 2,4 liter. Kruiken met een dergelijke inhoudsmaat waren honderden jaren lang gebruikt (en hergebruikt) voor opslag en transport van jenever, bier en andere vloeistoffen. Hoewel de dubbele Amstel-stoop beschouwd kan worden als de voorloper van de huidige thuistap-apparaten voor bier, was de dubbele stoop allerm minst het eerste apparaat in zijn soort.

Welbeschouwd was ook het innovatieve gehalte van de dubbele Amstel-stoop niet al te hoog. Glazen sifons voor bier waren al aan het eind van de negentiende eeuw bekend. In Duitsland bottelde de Bier Syphon A.G. (Cassel) allerhande soorten en smaken bier op glazen sifons. Deze Duitse sifons, die eveneens 5 liter bier bevatten, zijn vanaf 1897 ook een tijdlang in Amsterdam verkocht door de Firma Schmidt & Polman handelend onder de naam Bier Syphon Compagnie Concordia.

Vanaf heden wordt door ons
Heineken's Bier per Syphon geleverd

ZAL HET U ALS DEZE HIER BEKOMEN
DAN SLECHTS BIER PER SYPHON GENOMEN

JAN PIENEMAN

JERUZALEMSTEEG 16
UTRECHT TEL. 14000

VLOEIBLAD

Naast buitenlandse bieren als Münchener Löwenbräu en Pilsener Urquell werden ook verschillende Amstel-bieren op sifon gebotteld. Uit verkoopboeken van de Amstel-brouwerij (thans beheerd door de Stichting Heineken Collection) blijkt dat Bier Syphon Compagnie Concordia in de eerste jaren van de twintigste eeuw een belangrijke afnemer was van Amstel-bieren. In 1905 werd Concordia overgenomen door B. Moerbeek Jr., één van de grootste hoofdstedelijke bottelaars van Amstel-bieren. Moerbeek heeft vervolgens nog tot en met 1913 geadverteerd voor Amstel-bieren op sifon. Waarschijnlijk heeft de Eerste Wereldoorlog het (voorlopige) einde ingeluid van de verkrijgbaarheid ervan. Niet ondenkbaar is dat de onderdelenvoorziening van de Duitse biersifons (rubbers, glazen buizen, metalen sifonkoppen) naarmate de oorlog zich voortsleepte steeds problematischer werd. Daarbij deden sterk stijgende bierprijzen in combinatie met een dalende kwaliteit de bieraafzet sowieso geen goed. Voor zeer veel consumenten was het in 1917 en 1918 niet langer weggelegd om achteloos een biertje te bestellen in het café, laat staan een sifon van 5 liter te bestellen terwijl dat bier ook nog eens van oorlogskwaliteit was. Behalve glazen biersifons van Duitse makelij zijn in Nederland ook diverse metalen biersifons van Duitse makelij in omloop geweest. Al in 1909 adverteerde N.V. Handelmaatschappij v/h J.A. van Olffen, de Rotterdamse agent van bierbrouwerij Van

Bier Syphon Compagnie „Concordia“.
SCHMIDT & POLMAN,
 N.Z. Voorburgwal 329. Lauriergracht 136.
 Telefoon 173.

Dagelijks versch te bekomen:

AMSTEL-BOCKBIER

in syphons van 5 Liter (onder Koolzuurdruk),
 en op heele en halve flesschen.

AMSTELBOCK	per	syphon	à 5 Liter	f 1.50.
AMSTELBOCK	„	heele flesch		- 0.20.
AMSTELBOCK	„	halve „		- 0.10.

nieuwe exemplaren meer besteld. Toen Amstel in 1968 door concurrent Heineken werd overgenomen, was het prompt afgelopen met deze inmiddels tamelijk gedateerd ogende mastodont. Aan het verdwijnen van de dubbele stoep werden geen sentimentele beschouwingen gewijd. Bierhandelaren en consumenten schenen de dubbele stoep niet of nauwelijks te missen.

DUBBELTJE AMSTEL STOOOP
PILSENER
SLETTEN RIESE

Voorjaar in het land! - Stooopen bij de hand!
Voor de komende feestdagen: Dubbele Amstelstoop Pilsener v. Münchener f 2.²⁵
Allén bij Uw vierbandelaar verkrijgbaar.

AMSTEL BROUWERIJ

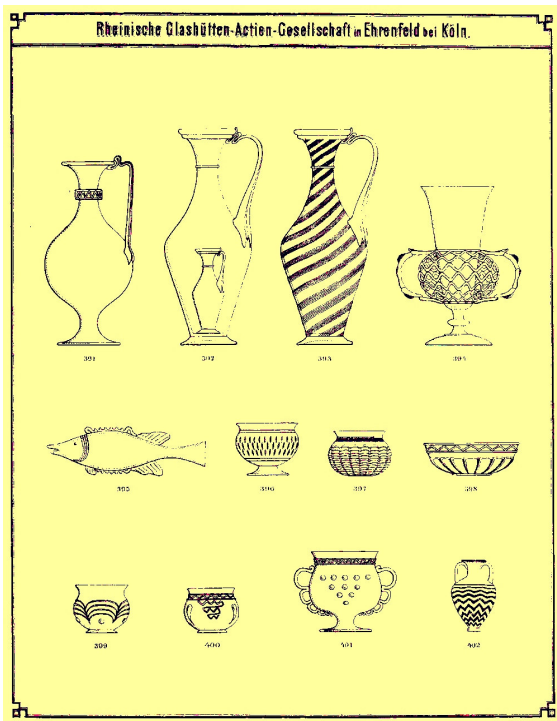
A. v. d. B.: MD, Agent Amstelbrouwerij, Eindhoven, v. Neekelenburgstr. 65, Tel. 4308
Helmond, Mierlogeween 80, Tel. 428

THE WORLD'S LARGEST SIFON was the *Amstel Double Stoop*, a wickered, 11 Liters, mouth-blown glass container that provided customers at home with five liters of beer. The Amstel Brewery, from 1870, introduced this early type of 'party bottle' in 1937 with immediate success and continued selling it well into the 1960s without being challenged by alternatives from competitors for there simply were no alternatives. Contrary to siphons for mineral waters, the **Amstel Stoop** did not have a lever. Instead, the consumer had to turn a knob. In 1968, Amstel was taken over by Heineken and sales of the '**Stoop**' were discontinued. By then the bottle, with its rather rough wickering, not looking the better for being refilled over and over again had become more than a little out-dated. Consequently, there are no records of consumers regretting its demise. Since the Leerdam Glass factory produced only several tens of thousand of these bottles, Amstel Stoops have become a much sought after collectors' item. (J.S.)

19^e-eeuwse replica van Romeinse Glasvormen (deel 1)

Hans van Rossum

Deze afbeelding van een prijscourant geeft een indruk van de collectie imitaties zoals die door de 'Abtheilung für Kunst-Erzeugnisse (Gegenstände in den älteren Stylen) van de 'Rheinische Glashütten-Actien-Gesellschaft, Ehrenfeld, Deutschland.' werd aangeboden. De prijscourant is in 1886 door J. B. Heimann & Zimmermann samengesteld

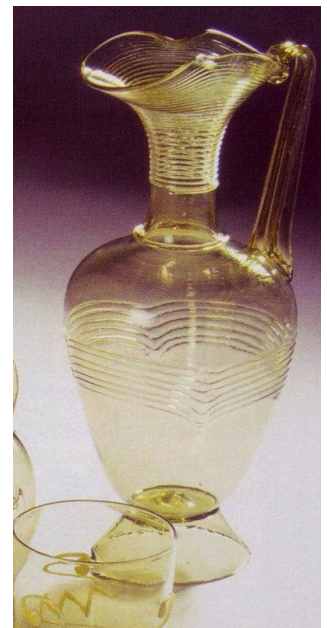
In de periode van het Historisme (ca. 1830-1890) in Duitsland, een uit de architectuur voortgekomen beweging om oude stijlen te doen herleven, werd bij grote opgravingen in het Rijngebied veel Romeins glaswerk gevonden. Dit bleek veelal intact omdat de Romeinen de doden met de bijgiften in stenen sarcofagen hadden geplaatst. Het gevonden glaswerk werd als waardevol beschouwd, want het was niet alleen fragiel maar had ook een elegantie die mensen in verrukking kon brengen. Dat het de eeuwen had doorstaan was fascinerend en het inspireerde dan ook menig glasmaker tot het namaken er van. De 'Rheinische Glashütten - Actien - Gesellschaft in Ehrenfeld bei Köln' was een bedrijf dat zich al bezighield met het imiteren van allerlei glasvormen uit het verleden, maar vanaf circa 1880 bekwaamde men zich ook in modellen uit de Romeinse tijd, zoals deze vooral in de omgeving van Keulen werden gevonden.

Directeur Oskar Rauter (1840-1913) voegde aan de 'Rheinische Glashütten' een aparte afdeling voor decoratieve kunst toe welke zich toeleide op het imiteren van Romeinse glasvondsten. Hij publiceerde tussen 1881 en 1893 twee catalogi met elk twee supplementen die de collectie Romeinse reproducties van zijn bedrijf illustreerden, voegde daar tekeningen van het glaswerk aan toe en voorzag deze van korte beschrijvingen zoals de naam, de kleur, de afmetingen en de decoratieve kenmerken. De objecten werden genummerd, zodat ze correct geïdentificeerd konden worden. De eerste catalogus uit 1881 bevatte zestien imitaties van Romeins glas, waaronder zes kannen, vier bekers en een set bestaande uit een kan en een beker. Elk product werd voorzien van een label met daarop het handelsmerk van Ehrenfeld. Omdat labels een kort leven waren beschoren werd bij de uitgave van de tweede catalogus in 1886, overgegaan tot het etsen van het handelsmerk in de bodem van het glas. Deze tweede catalogus bevatte

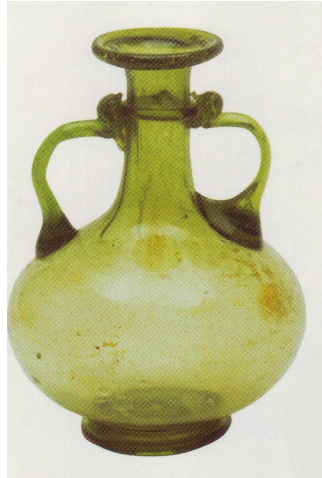
Romeinse kan uit de Slade Collectie. 4^e eeuw. Zobel-Klein en Klein 2007, p. 50,

de objecten van de eerste uitgave, plus veertien nieuwe reproducties. In een brief van 1886 verontschuldigde Rauter zich voor het om financiële redenen relatief kleine aanbod van reproducties. Ook schreef hij dat, hoewel het bestuderen van de Romeinse glastechnieken bijzonder instructief was gebleken, de resultaten niet naar verwachting waren. Mede door de blijkbaar toch te beperkte verkoopresultaten werd Rauter gevraagd het aantal reproducties van Romeinse glasvormen te limiteren waardoor een aantal van de meest interessante Romeinse vormen niet tot uitvoering kwamen zoals de diatreetbeker, hoewel de schetsen van Rauter wel getuigen van een grondige voorstudie van deze complexe vorm. Zijn producten waren vooral bedoeld voor musea en privé verzamelaars. Rauter had deze namen gegeven en hij vond het belangrijk om daarover informatie te verschaffen. Zo had hij een schenkkan de naam 'Drusus' gegeven omdat hij was geïnspireerd door een groot monument in Mainz ter ere van de Romeinse generaal Drusus de Oudere.

'Julia' kan van Ehrenfeld. H = 26.8 cm. Zobel-Klein en Klein 2007, p. 51, afb. 9

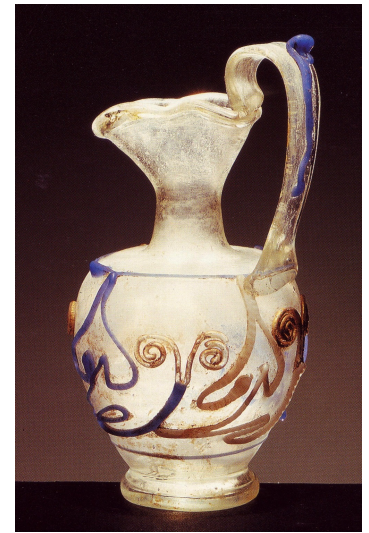
Het authentieke glasobject werd door hem bestudeerd in het museum van Mainz. Daarnaast bestudeerde hij het Romeinse glaswerk van de collecties in de musea van Keulen, Bonn, Londen, Trier, Berlijn, Neurenberg en Amsterdam. Rauter was veel op reis en zijn schetsboek bevat dan ook honderden tekeningen van Romeinse glasvormen. Het bedrijf van Rauter maakte twee soorten imitaties die op Romeinse voorbeelden waren gebaseerd, namelijk kopieën van Romeins glas waaraan vervolgens details werden toegevoegd in de vorm van zelfbedachte of van andere authentieke objecten overgenomen decoraties én men maakte geheel getrouwe kopieën van de Romeinse glasvormen. Zo bleek Rauter ook geïnspireerd door de *oinochoe*, een van oorsprong Griekse vorm van een schenkan die later door de Romeinen werd overgenomen maar dan van glas gemaakt. Rauter imiteerde deze vorm en gebruikte daarvoor als voorbeeld de Romeinse schenkan uit de Slade Collectie. Samen met een imitatie van een

Links: Fles met twee grepen, 4^e eeuw, gevonden in Hambach (D). Van den Dries 2007, p. 112.

Rechts: Fles met twee grepen, verkocht als bloemenvaas, Duitsland, Ehrenfeld. Eind 19de eeuw. H = 20,5 cm. Whitehouse 2007, p. 45, fig.

Romeinse beker die hij ontdekt had in het Römisch-Germanisches Museum in Keulen, bood hij kan en beker aan als een set en gaf daar de naam 'Julia' aan. De authentieke Romeinse schenkan bezit alleen een glasdraad-versiering rond de hals, Omdat Rauter de twee afzonderlijke vormen van de set tot een eenheid wilde smeden bracht hij het festoenmotief, zoals dat was aangebracht op de Romeinse beker, ook aan op de buik van de schenkan.. Het naar eigen inzicht aanbrengen van decoraties paste Rauter ook toe bij andere imitaties van Romeinse glasobjecten, bijvoorbeeld bij een fles van Ehrenfeld van lichtgeel glas en een hoogte van 20,5 cm. thans in het Grassi Museum in Leipzig (inv. V 5534). Deze imitatie is gebaseerd op een authentieke Romeinse glasvorm uit de vierde eeuw, gevonden in Hambach (D) en gemaakt van olijfgroen glas. Ehrenfeld maakte de vorm nagenoeg identiek aan het authentieke voorbeeld getuige de wijze

Glazen Oinochoe, gedecoreerd met klimopblaadjes en ranken. Romeins, 3^e eeuw, Keulen, H = 12.8 cm. Harden 1987, p. 128,

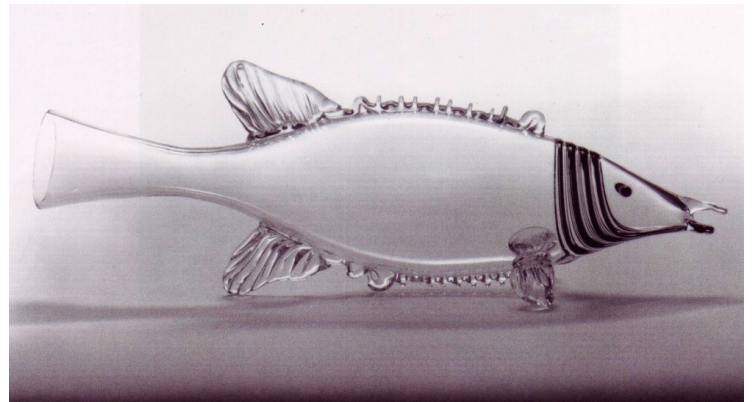
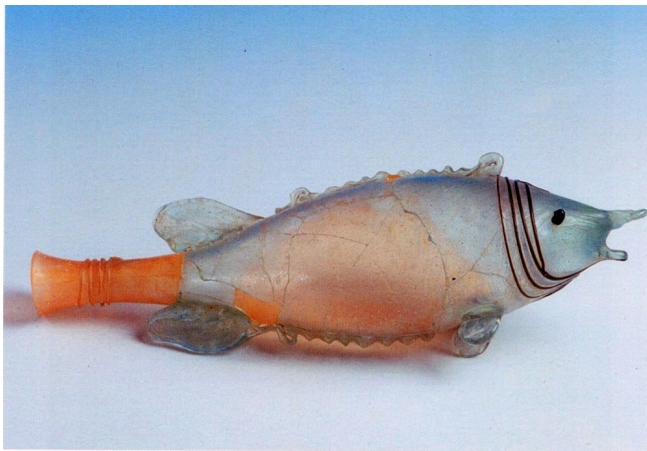
waarop in beide gevallen de grepen zijn gevormd en aangezet, de halsring is aangebracht, maar ook de voet is gevormd.. Bij het model van Ehrenfeld is de mond anders gemaakt dan in de vierde eeuw werd gedaan. Waarschijnlijk heeft Rauter de in zijn tijd gangbare mondvorm toegepast. In afwijking van het origineel werd de buik door Ehrenfeld gedecoreerd met blaadjes en ranken van klimop. Dit is weliswaar een decoratie die door Romeinse glaswerkers in Keulen werd toegepast, maar uitsluitend gedurende de derde eeuw en in combinatie met kleurloos glas. Het Römisch-Germanisches Museum in Keulen heeft een aantal voorbeelden daarvan in de collectie. De imitatie van Ehrenfeld was als bloemenvaas was bedoeld en werd zo ook door het bedrijf werd aangeboden. Er is in dit geval dan ook sprake van een geheel ander gebruik van de imitaties van de Romeinse glasvormen, dan bij de hierboven beschreven voorbeelden het geval was. Toch wordt ook deze bloemenvaas van Ehrenfeld als toegepaste kunst beschouwd, getuige de plaats die het heeft in de collectie van het Grassi Museum te Leipzig. Het is meer dan alleen een imitatie, in die zin dat er in de negentiende eeuw anders naar deze producten werd gekeken dan wij nu geneigd zouden zijn te doen.

Het assortiment van de 'Rheinische Glashütten – Actien – Gesellschaft in Ehrenfeld bei Cöln' bestond ook uit reproducties van Romeins glas die als absoluut getrouwe kopieën kunnen worden beschouwd. Rauter heeft deze voornamelijk aan het eind van de negentiende eeuw gemaakt. Het eerste voorbeeld betreft een schenkan waarin een miniatuurkan is aangebracht. De set is gemaakt door eerst de miniatuurkan te blazen, complete met glasdraad en greep. Vervolgens is het model van de grote kan geblazen en aan de bovenzijde geopend om de miniatuurkan te kunnen invoeren. Tot slot is de grote kan tot zijn huidige afmeting uitgeblazen en afgewerkt. Juist vanwege de gecompliceerde productietechniek is deze vorm door de Rheinische Glashütten geselecteerd voor reproductie. Rauter heeft hiervoor het authentieke Romeinse prototype gebruikt dat zich in het Römisch-Germanisches Museum in Keulen bevindt. De hoogte van beide kannen is gelijk en de kleur van het glasis in beide gevallen zo goed als identiek.

Tot het repertoire van de Romeinse glasblazers behoorden ook uitbeeldingen van dieren, waaronder vissen. Wellicht werden visvormige glasobjecten oorspronkelijk gebruikt als voorraadfles voor de bij de Romeinen zeer geliefde vissaus. Het imiteren van deze lastige vorm was voor de negentiende-eeuwse glasblazer een bewijs van zijn kunnen. De replica van de vissenfles is door Rauter in 1886 in productie genomen. Het object is geblazen en uitgeknepen waarna de glasdraad is aangebracht. Ook hiervan bevindt het authentieke voorbeeld zich in de collectie van het Römisch-Germanisches Museum in Keulen.

Links: Reproductie van een kan met een kleine kan in het interieur door Rauter van Ehrenfeld. Laat 19^e eeuw. H = 31 cm. Rechts: Romeinse kan, 3^e eeuw, gevonden in Remagen (D). H = 31.5 cm. De techniek is identiek aan die van de imitatie. Römisch-Germanisches Museum, Keulen. (RGM N 50).

*Links: Romeinse vissenfles, eerste helft 3^e eeuw, gevonden in Keulen. L = 19.8 cm. Kleurloos glas. Römisch-Germanisches Museum, Keulen. (RGM 234). Whitehouse 2007, p. 212, afb. 104 en p. 210, afb. 102
Rechts: Reproductie van een vissen-fles. Rauter 1886. H = 8.5 cm. Kölnisches Stadtmuseum, Keulen. (1926/566)
Whitehouse 2007, p. 220, afb. 111 en p. 221, afb. 112.*

This is the first of two articles on replicas of Roman glass objects, made by two German glass factories: The **Rheinische Glashütten Actien Gesellschaft bei Cöln** and the **Fachgeschäft für Glas- und Parzellanartikel in Mainz**. In Germany, during the period of the Historismus, a movement, initiated by architects to recreate shapes and forms from the past, the many discoveries of Roman glass along the River Rhine raised great interest with several glassmakers. One of them was Oskar Rauter, director of the **Rheinische Glashütten**, who between 1881 and 1893, published two catalogues with supplements, showing in total thirty replicas of Roman glass objects. Some of these were exact copies of the originals but others had elements and decorations added to make them more attractive for contemporary buyers who intended to use them as household ware, such as flower vases and sugar bowls. Rauter traveled extensively and studied the Roman glass collections in the museums of Cologne, London, Berlin, Neurenberg, Trier, Amsterdam and Bonn. His drawing book shows hundreds of sketches that he used to instruct his glass blowers who were able to duplicate the same techniques as their Roman predecessors. Many of those objects have found their way into museum collections, such as the Grassi Museum for Applied Art in Leipzig. (J.S.)

Literature:

Helmut Rieke: *Antikes für Büffet und Kredenz, Die Nachbildungen römischer Gläser* von Ludwig Felmer, Mainz 1999.

Walter Spiegl: *Glas des Historismus*, Braunschweig 1980.

David Whitehouse (ed): *Reflecting Antiquity, Modern Glass inspired by Ancient Rome*, Corning 2007

BOLL & DUNLOP

Peter Vermeulen

De firma "BOLL, DUNLOP en VAN OORDT" werd opgericht in 1821 door David Dunlop (1800-1883), Jacobus Bartholemeus Boll en Willem van Oordt aan de Baan in Rotterdam, waar men twee pakhuizen betrok die tot één pand werden samengevoegd. Er stonden toen twee distilleerketels.

Het internationale karakter van Schiedam weerspiegelde zich in de afkomst van de vennoten: Dunlop was een Schot, Boll een Duitser en van Oordt Nederlander. In 1824 trad van Oordt uit en verkocht zijn aandeel aan de twee overige firmanten. Deze gingen verder onder de naam "BOLL & DUNLOP". Ook Boll trad enige tijd later uit maar de naam van de firma was inmiddels al zo bekend dat die ongewijzigd bleef voortbestaan. Het bedrijf werd voortgezet door Dunlop's zoon Samuel (1831-1903) en vervolgens door zijn kleinzoon Hendrik (1876-1944).

In 1833 kochten de gebroeders Samuel en David Dunlop de brouwerij "De Twee Leeuwen" aan de Leuvehaven van Salomon de Monchy. De distilleerderij werd vervolgens ook naar dit gebouw verplaatst.

In 1846 werd een branderij verkocht aan J. Rijshouwer voor f 17.000,-.

In 1915 begon men ook een distilleerderij in Schiedam, eerst aan de Schie nr 40, later aan de Noordvest 37-42. De panden in Rotterdam werden aan architect Otten verkocht voor fl. 80.000. In 1924 werd ook een distilleerderij aan de Aelbrechtskade te Delfshaven, gestart.

Sedert 1914 werkte Boll & Dunlop met "reizigers" (vertegenwoordigers), hetgeen de omzet aanzienlijk deed stijgen.

Tot 1959 stond de firma nog ingeschreven als volwaardig producent en exporteur. In 1962 is het bedrijf van die lijst verdwenen. Het werd overgenomen door "Henkes". In de jaren 1980 werd Henkes op zijn beurt overgenomen door Bols.

Boll & Dunlop bezat een eigen vloot met schepen als "Elizabeth" (sinds 1832), "Gent van de Bosch" (1839), "Ternate" (1840), "De Maas" (1840) en "Olivier van Noordt" (1841). Al rond 1830 was de Verenigde Staten een belangrijk exportland; met vooral de steden Boston, New York, New Orleans en Charleston. Daarnaast vond export plaats naar Liverpool, Batavia, Gibraltar, Sydney (via Londen) en de Kaapprovincie. Uit Batavia werd o.a. arak (een distillaat van rietsuiker) geïmporteerd.

Vanaf de jaren 1830 werden de flessen, zowel de "groene" kelders (voor 12 stuks) als de "rode" kelders (voor 15 flessen) besteld bij de glasfabriek van J.F. Hoffman te Rotterdam, evenals 6 stoeps demi-johns. Voor export van jeneverkruiken werden kelderkisten gebruikt, met de afmeting 18½ X 13½ x 38 duim. Vanaf ca 1845 werden de flessen besteld bij de Leerdamse glasfabriek Jeekel & Co. en de kelderkisten bij "HV". Naast kelderflessen en kruiken werd jenever ook in vaten uitgevoerd. Dat liep snel op van 39.012 stuks in 1831 tot 118.864 in 1834.

In het algemeen voerde Boll & Dunlop grote zware kelderflessen van ca 28cm groot. Zeer bekend is de Boll & Dunlop kelderfles met het fraaie cachet (glaszegel) waarop een VOC zeilschip te zien is, waaronder de tekst "HOLLANDER".

Zeldzaam zijn vooral de kelderflessen met één of (nog zeldzamer) twee ankers in het cachet.

Ook zeer gezocht is de "Lion Brand" kelderfles met een leeuw in het cachet. Zelf zoek ik nog steeds naar een picturale kelderfles van B&D met de afbeelding van een vogelhuisje op de zijkant.

Kelderfles B&D met cachet 'Hollander' eind 19e eeuw.

Zoals de meeste distillateurs exporteerde B&D ook jenever in de bekende aardewerk jeneverkruiken met blindstempel, waarop de firmanaam vermeld stond. Deze werden in Duitsland vervaardigd. Enige distillateurs kwamen ook met luxe keramische kruiken uit, zoals Visser, van Hoboken, Cooymans en van Dijk. Ook B&D bracht een luxe aardewerk kruik uit met een applicatie, waarop het bekende mannetje staat afgebeeld.

Boll & Dunlop voerde diverse merken jenever:

- Oude Boll (magistraat met glaasje jenever in de hand)
- B & D (met een anker resp. met een dubbel anker)
- B.D. (buste van magistraat)
- Ermine Brand (twee hermelijnen in een boom)
- Lion Brand (leeuw)
- Hollander (VOC zeilschip)
- Vogelhuisje (afbeelding)
- Quatro Leones (4 leeuwen in een soort ruitvorm)

Als ieder zichzelf respecterende distilleerderij had Boll & Dunlop een eigen slagzin '*Spreeck wat waer is, Eet wat gaer is, Drinck wat clae is*'.

Rechts met de klok mee: , Etiket op een kelderflesje uit 1950. Briefhoofd 1936, Platen serveerbord.

Literatuur:

De Moutwijnindustrie te Schiedam Coen Kramers Thz Amsterdam 1946

Twee Eeuwen Flessenindustrie in Nederland J.Sluimer Zwaag 1984

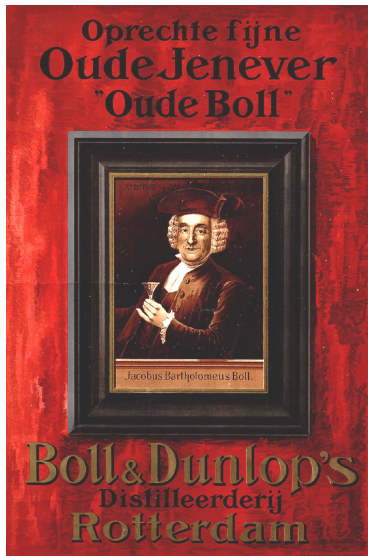
Wereldwijd verbreid, De jeneverindustrie in Schiedam 1860-1993 Nathalie Lans (red) Schiedam 1993

Schiedam bouwt op het jeneverleden: Nathalie Lans e.a. Schiedam 1995

Rotterdamse Ondernemers 1850-1950 Matthijs Dicke (eindredactie) Rotterdam 1950

Boll & Dunlop J.M. van Leeuwen Archief Gist Brocades te Delft

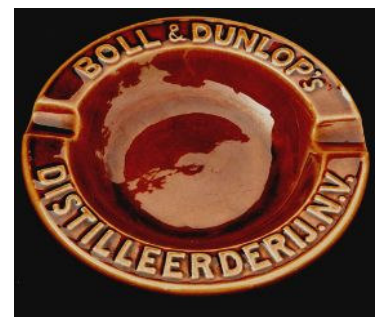

The DISTILLERY BOLL & DUNLOP,

from 1821, was founded in Rotterdam by the German Jacobus Boll, the Scotsman David Dunlop and the Dutchman Willem van Oord. In 1833 they moved from the original two warehouses to a former brewery and in 1915 the company moved again: this time to the city of Schiedam. A subsidiary was founded in Delfshaven, in 1924, between Rotterdam and Schiedam, and ideally situated for the export of Geneva. Boll & Dunlop were owners of a fleet of at least five sailing ships, hence maybe came their 'Hollander' brand, featuring a ship under full sail. As early as 1830, the USA became an

important market for Boll & Dunlop, especially in cities such as Boston, New York, New Orleans and Charlestown. Consequently, case bottles embossed with the company's name can be found in several American bottle collections. The company was particularly active in West Africa with its Aromatic Schnapps, which, in the 1960's, might have been one of the main reasons for its acquisition by the Henkes Distillery. By that time Henkes had become one of the main suppliers of Aromatic Schnapps to West Africa and, apart from enlarging its market share in the Netherlands, wanted to monopolize the Africa trade as much as possible. In the 1980's Henkes, in its turn, was taken over by the Bols Distillery, however by that time the Boll & Dunlop brand had already been discontinued. (J.S.)

Above right: Case bottle, ca. 1910. Collection Rotterdam Historical Museum. Below: Schanpps bottles, collection Jenever museum Schiedam; Poster 1930, collection Rotterdam Historical museum; Miniature earthenware jug and case bottle; Ashtray made by N.V. Zuid Hollandse Aardewerk Fabriek, Gouda,.

OP REIS DOOR FRANKRIJK: Glascollecties in enkele Franse Musea

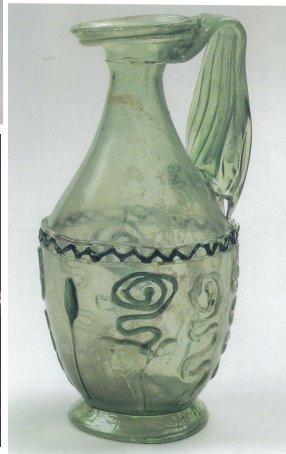
Willem van Traa

Al eerder is me bij beurzen en markten in Frankrijk opgevallen dat er weinig goed antiek glas wordt aangeboden. Romeins glas, al dan niet echt, is wel te vinden, maar slechts een enkele keer ontstijgt het aanbod het niveau van 19^e eeuwse brocante. Daar is op zich niets mis mee, maar het is toch niet wat men zoekt. Behalve de bekende Provençaalse voorraadpotten, vind ik vrijwel geen

mooie flessen. Men zou de indruk krijgen dat er in Frankrijk nooit flessen zijn gemaakt.

De Franse geschiedenis op glasgebied zou anders doen verwachten. Ik weet niet zeker of de Keltische Galliers al glas(kralen) maakten, maar het Romeinse Gallia telde diverse glascentra, waarvan een aantal in de Frankische tijd doorwerkte. In de Middeleeuwen groeide de vraag naar en de productie van glas, zoals overal in Europa vooral in bosrijke gebieden waar aanvankelijk vooral (2) Verre de Fougère (de Franse variant van het

Links boven: Drankvaatje in veelkleurig glas. Auvergne, 17e eeuw. Links: Engel en twee van de Drie Koningen. Voor de lampt vervaardigd. 17e/18e eeuw. Boven: Gallo-romeinse kruik, 4e eeuw. Rechts: Merovingische kuttrolf-vormige drinkbeker 6e/7e eeuw.

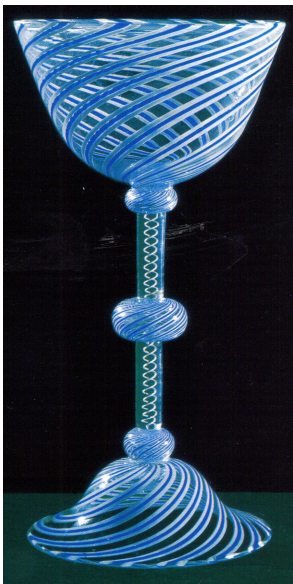
Duitse Waldglas) zal zijn geproduceerd. Jaqueline Bellanger noemt in *'Verre d'Usage et de Prestige'* de glashut van La Veille Joye (Jura, 1290) *la plus ancienne verrerie de France au Moyen Age*. Met de Renaissance komen er ook productiecentra bij steden, zoals in Nevers (1548), Lyon (1550) beide met glasblazers uit Altare bij

Genua en in St Germain-en-Laye (1551) bij Parijs. Door de gehele moderne tijd heen bleef men in Frankrijk glas blazen, hoewel algemeen wordt onderkend dat de kwaliteit in de loop van de 17^e-18^e eeuw achterbleef bij het Boheemse en Engelse glas. Ik heb enkele Franse glazen uit die tijd en de kwaliteit is droevig. Wel werd in de tijd van

Louis XIV de productie bevorderd van spiegels (die Versailles twee keer zo groot maakten!) en van vensterglas. Beide waren van goede kwaliteit en daarom als exportproduct zeer gewild. Pas toen door oorlogen met Frankrijk de aanvoer stokte, ging Nederland serieus aan de slag met vlakglas. De herroeping van het Edikt van Nantes (1685) bracht een stroom van Franse Protestantse refuges op gang onder wie veel glasblazers. In verschillende Hollandse steden ontstonden in die tijd nieuwe, in het maken van venster- en spiegelglas gespecialiseerde glasfabrieken. De 19e eeuw zag de Franse kwaliteitsachterstand ingelopen in fabrieken als Baccarat of Saint-Louis en met namen van kunstenaars als Brocard, Gallé, Daum of Lalique. En de multinational St Gobain is voor vlakglas een actueel voorbeeld.

Dit voorjaar begon als de voorgaande jaren. In het bekende Isle sur la Sorgue was slechts een enkel mooi stuk, waarvoor men ook nog eens de hoofdprijs wilde hebben. Maar gelukkig zag ik bij een beurs in Draguignan een antiquair met mooie glazen, flessen en voorraadglas. Niet alleen Frans glas, maar ook Engels en Duits en zijn ceramiek was van museale kwaliteit. Hij wist voldoende van glas af om geen onzinverhalen te verkopen.

Z'n prijzen waren nog van vóór de recessie, maar er kon wel onderhandeld worden. Beter werd het deze zomer in **Rouen** bij een aantal antiquairs in de binnenstad waar, ondanks de oorlogsschade die aan de stad werd toegebracht een aantal gebouwen uit de Middeleeuwen nog mooi overeind staan. Even buiten het centrum bevindt zich in een oud gebouw, het **Musée Départemental des Antiquités**. Glas uit Egypte, Griekenland, het Romeinse rijk, de Merovingische tijd, de Middeleeuwen en Venetië, mooi opgesteld en uitgelicht, maar zonder veel toelichting. Ik noem en toon enkele bijzondere glazen: een in de mal geblazen Romeinse sportbeker uit de tweede helft van de 1e eeuw met de voorstelling

Kelkglas in kleurloos, blauw en wit glas. Baccarat, 19e eeuw.

van een paardenrace met drie vierspannen én de namen van de wagenmenners: Eutychus, Hierax, Olympas en Pyramus. Deze eerste was de winnaar want hij is afgebeeld met een zegenkrans. Kennelijk waren die mannen populair genoeg om ze in grotere hoeveelheden af te beelden, want bekers met dezelfde voorstelling staan in Mainz, Namen, Trier, Colchester en Heidelberg. Ook toen ging sport al over de grenzen heen. Zeer bijzonder is dit eind 14^e eeuwse kelkglas, gevonden bij de afbraak in 1949

van de Augustijnerkerk, waar het in de muur ingemetseld was. Bij Middeleeuws glas stellen we ons meestal dikwandige of lage bekers en drinknappen voor, zoals de Krautstrunck of Maigelein. Dat men toen ook al deze ranke hoogbenige en vormgeblazen kelkglazen maakte, gebruikte en bewaarde is buitengewoon en vervult je van groot respect voor de makers. De dunne stam zal er wel voor gezorgd hebben dat er maar enkele exemplaren geheel bewaard zijn gebleven. Bijzonder door hun leeftijd zijn ook deze fragmenten van een glas-in-lood kerkraam uit de tweede helft van de 7^e eeuw, zeker als men bedenkt wat dit raam in z'n lange bestaan in weer en wind meegemaakt moet hebben. En tenslotte een veelkleurig flesje voor oog make-up (Kohl) in de vorm van een

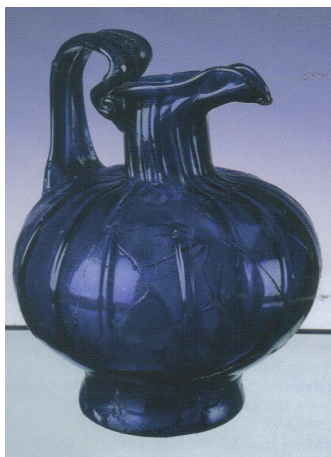

palmboom uit de 17e dynastie van Egypte (ca 1800 BC). Bijna 4000 jaar terug vonden vrouwen (en mannen, naar ik heb begrepen) hun uiterlijk belangrijk genoeg om er veel geld voor uit te geven.

Naast de vaste collectie stond in dit museum de uitgebreide tentoonstelling

'Mémoires de Verre, de l'archéologie à l'art contemporain met stukken afkomstig uit het Louvre en een aantal regionale en departementale musea, zoals **Musée des Traditions et Arts Normands** in het Château de Martainville bij Rouen, **Musée Archéologique du Val d'Oise** in Guiry-en-Vexin, **Musée Diocésain** in Namen en **Musée de Picardie**

in Amiens. Een greep daaruit: een Romeinse schenkan in blauw glas uit de 1e eeuw, een Merovingische slurfbeker uit de eerste helft van de 6e eeuw, een groep bodenvondsten uit de 15e en 16e eeuw, gevonden onder

de Boulevard st Michel in Parijs en een miskelk in kleurloos en blauw glas, eind 18^e eeuw. Opmerkelijk omdat de RK-kerk al eeuwen daarvoor glas had verboden voor het gebruik bij de eredienst. De reden

daarvoor is me niet duidelijk, maar sindsdien was het alles goud en zilver rond het altaar.

Met de klok mee: Vleugelglazen Façon de Venice, 1^e helft 17^e eeuw. Schaal op voet, sporen van vergulding. Venetie ca. 1500. Schenkvaas in licht geel getint glas, diamantpunt graving, Façon de Venice, 2^e helft 16^e eeuw. Veelkleurige calcedon kan, Façon de Venice 15^e/16^e eeuw

Boven: Fles met glaszegel 'Fleur de Lys', Frankrijk 17^e eeuw. Rechts: Drinkschaal Façon Venice, 16^e eeuw. Beschilderd en verguld met wapenschild Anne de Bretagne (1476-1514)

Wat de deelnemende, meest noord-Franse, musea verder te bieden hebben, toont de mooie catalogus (ISBN 978-2-35467-045-0). Ze liggen allemaal niet zover hier vandaan en, in combinatie met de musea en antiquairs in Rouen, kan dat voor de liefhebber een mooi lang weekeinde worden.

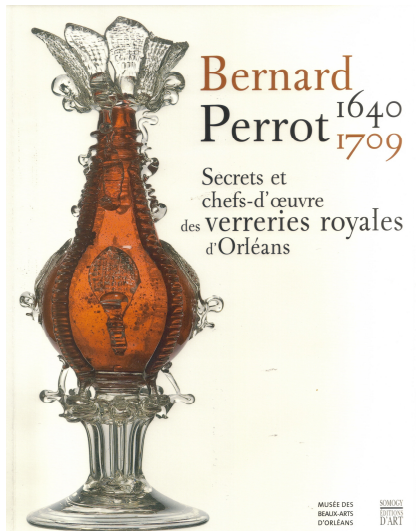
Daarna richting Parijs, waar het **Chateau d'Écouen** al langer op m'n lijstje stond. Dit renaissance kasteel uit 1538 is op zich al de moeite waard, maar sinds 1977 is er het **Musée National de la Renaissance** gevestigd. Zoals in meer Franse nationale musea is de collectie enorm en zeer divers. Waar halen ze het vandaan? Wapens, werken in edelmetalen, in hout en steen, wandtapijten, boeken, schilderijen, mechanica, glas, ceramiek, etc. Teveel om op te noemen dus, daarom raad ik de algemene catalogus aan: 190 pp. tekst en foto's, ISBN 2-7118 -5188-5. Een afzonderlijke glascatalogus is er niet. Geen geld, tijd of geen belangstelling?

In de **Galerie des arts du feu** op de 2^e verdieping staan glas en ceramiek bijeen, reden om daar eerst heen te gaan. Ik trof een grote duistere zaal met het ceramiek in verlichte vitrines langs de wanden. In het midden vijf grote vitrines met ruim honderd stukken glas. Om

onbekende reden waren deze vitrines niet verlicht, wat fotograferen lastig maakte. Daarom kon ik helaas het enige Engelse glas niet fotograferen: een tazza in helder kleurloos glas in facon de Venise stijl met de diamantstift gegraveerd, gedateerd 1578 en vermoedelijk uit het eerste 'Italiaanse' glashuis in Londen van Giacomo Verzelini (Venetië 1522-1606 Londen). Ik had graag willen weten hoe dit glas in Frankrijk terecht is gekomen, maar zover ging de summiere toelichting niet. Voor liefhebbers zijn doodstille zalen erg prettig, maar voor een museum moet het toch weinig bevredigend zijn?

Zoals ik bij Franse museumcollecties meer heb gezien, stonden hier vooral Venetiaanse of Franse facon-de-Venise glazen. Slechts enkele hadden een Duitse of Nederlandse herkomst. Is dat nu een uiting van Frans chauvinisme of zijn er gewoon weinig 'buitenlandse' glazen in Frankrijk terecht gekomen? Dat laatste kan ik me, gezien de mindere kwaliteit van het Franse 16^e-18^e eeuwse glas, maar moeilijk voorstellen. Hoe het ook zij, de kwaliteit van de glascollectie is de omweg meer dan waard. En dan zijn er nog talloze andere zalen te bekijken. Eigenlijk vraagt zo'n museum meer dan een dag, maar er bleef maar tijd voor een paar andere zalen, zoals het prachtige aardewerk uit Izmir.

Helaas te laat ontdekte ik de tentoonstelling over glasblazer Bernard Perrot in het **Musée des Beaux Arts in Orléans**. Maar gelukkig heb ik via de website van het museum deze catalogus kunnen bemachtigen (ISBN 978-2-7572-0358-3). Het is de moeite waard om over deze glasblazer iets te vertellen.

Bernard Perrot werd als Bernardo Perotto in 1640 in het Italiaanse Altare is geboren en stamde uit een lange lijn van glasblazers. Samen met Toscane en Venetië was de kuststreek rond Genua, Ligurië, al in de Middeleeuwen een belangrijk glasgebied. Eén van de centra was Altare, dat in 1280 voor het eerst als zodanig genoemd werd. In tegenstelling tot Venetië dat z'n glasblazers op het eiland Murano opsloot, bevorderde Altare juist dat glasblazers, al dan niet tijdelijk, naar het buitenland (met name Frankrijk) reisden om daar glashutten te beginnen waar stadgenoten konden gaan werken. Een in 1495 erkende Corporatie zorgde ervoor dat alles ordelijk verliep. De grootste trek vond plaats in de 16^e en 17^e eeuw, wat samengehangen zal hebben met de populariteit van het façon de Venise glas, een stijl die men ook in Altare goed beheerste.

Overigens hielden de Altaristen net als de Venetiërs hun vakgeheimen liever in de kring van de eigen familie en trouwen deden zij bij voorkeur in Altare. 'Eigen volk eerst' was ook toen al een gekend motto. Bijzonder is dat ik in Wikipedia lees over een groep Sephardisch-joodse glasblazers die eeuwenlang in Altare in de beslotenheid van de eigen groep gewoond en gewerkt zou hebben. Ik vermeld dit voor wat het waard is, want tot dusver kan ik het uit andere bronnen niet bevestigd krijgen. Na een leertijd in Altare vertrok de jonge Bernardo naar Frankrijk, waar hij in Luik (1664) en in Parijs (1666) vermeld wordt. Daar presenteerde hij het hof zijn uitvinding van de 'boules de feu de terre'

of 'un feu ardent sans fumée' oftewel het maken van een vuur door het stoken van (steen)kolen. Hij verkrijgt daarvoor een patent en de Franse nationaliteit en noemt zich voortaan Bernard Perrot. In 1668 sticht hij in Orléans een glashut die koninklijk gepatenteerd werd op basis van twee bedrijfsgeheimen. Als eerste 'verre en couleur rouge transparente intérieurement', wat aangeeft dat Perrot rood glas wist te maken, vergelijkbaar met het door Glauber en Kunckel ontwikkelde Goldrobinglas. Een moderne analyse heeft uitgewezen dat Perrot naast het onontbeerlijke goud arsenicum gebruikt heeft, waar het Duitse glas tin bevat. Het tweede geheim was 'un riche émail sur .. cuivre .. de toutes sortes de couleurs et figures'. Hij verstond dus de kunst om op een basis van koper of koperdraad al dan niet gekleurde glasfiguren te maken, zoals de bekende glasfiguurtjes waar Nevers beroemd om was. Daarna blijft Perrot werken in Orléans, waarvan diverse schriftelijke bronnen getuigen.

Naast de hierboven vermelde innovaties heeft Perrot nog meer op z'n naam staan, bijvoorbeeld een flessensluiting met glazen schroefdraad, glasimitaties van porselein en agaat, nieuwe soorten gekleurd glas voor ramen en kerkvensters, het gieten van glas voor ornamenten of medaillons en het gieten van glas voor spiegels. Daarbij teken ik aan dat het niet duidelijk is of hij echt de uitvinder was dan wel degene die de proces verbeterde of vercommercialiseerd heeft. Hoe het ook zij, het belang van Perrot voor de Franse glasvervaardiging moge duidelijk zijn. Zeker in combinatie met diens lange verblijf en arbeid in Orléans, waar hij in 1709 overleed. Ik doe een greep uit de catalogus om het genie van Perotto/Perrot te verduidelijken.

Voor mij is 2010 het jaar geworden van de hernieuwde ontdekking van het vele prachtige glas dat de afgelopen eeuwen in Frankrijk gemaakt is. Een aantal musea blijkt er vol mee te staan. En ik kijk er naar uit de collectie van het Louvre te zien. Nu moet ik alleen nog wat goede antiquairs vinden.

MEDEDELINGEN EN VERENIGINGSNIEUWS

Harry Wagter

In een rommelige en bescheiden ambiance in de kantine van een sporthal in De Meern vond op 3 oktober de jaarlijkse veiling van onze vereniging plaats. In totaal werden 216 kavels aangeboden. Wanneer alles voor de minimumprijs verkocht zou worden zou dan een bedrag opgeleverd hebben van ruim

€ 7.500,-. Het totale bedrag bleef echter net onder de € 4.000,- steken. In totaal werden 93 kavels niet verkocht en dat is maar liefst 43%! Aan de veilingmeester heeft het niet gelegen. Met verve en humor stimuleerde hij de verkoop. De oorzaak voor de slechte resultaten moet zonder meer gezocht worden in de kwaliteit van de aangeboden waar. Hoewel enkele topstukken voorbij kwamen lijkt het er toch een beetje op dat velen de veiling gebruiken om van oude troep af te komen. Veel beschadigd materiaal en veel materiaal dat aanzienlijk minder waard is dan de minimum prijs van € 10,-. Die minimumprijs was ooit ingevoerd om de kwaliteit van het aangeboden materiaal te verhogen. Het effect is echter dat waardeloze spullen nu voor minimaal € 10,- worden aangeboden. Het opvoeren van de kwaliteit van het aangeboden materiaal is al jaren aandachtspunt van de veilingcommissie. Probleem bij de aanpak is dat het aangeboden materiaal niet van te voren bekeken kan worden

De commissie wordt dus in een veel te laat stadium geconfronteerd met wat aangeboden wordt. Waarschijnlijk moeten de regels toch iets anders worden. Hierbij zou bijvoorbeeld gedacht kunnen worden aan een verbod op het inbrengen van beschadigde flessen. Over het algemeen zijn de prijzen die binnen de vereniging betaald worden laag. Inbrengers kunnen er voor bevreesd zijn dat hun flessen niet opbrengen wat ze waard zijn. Wanneer dit dreigt te gebeuren kan een inbrenger natuurlijk zelf ook meebieden. In geval iemand zo zijn eigen ingebrachte fles dan weer 'verwerft' is hij dan wel de 5% provisie over het verkoopbedrag kwijt.

Het duurste stuk dat geveild werd was een Hollandse zaadfles uit de 18^e eeuw die € 560 opbracht. Verder werd een prachtig blauw geïriseerde katekop aangeboden die voor € 235 van eigenaar wisselde. Bijzonder was ook de Bordeaux wijnfles met dubbel cachet. Het ene zegel vermeldt op een vierkant vlak de tekst "Margaux Bell Air D'Aligre". Het andere zegel geeft de tekst "Defendu D'Enlaisser" ofwel 'Verboden ook maar een druppel over te laten'. Van deze fles werden in 1858 3000 stuks gemaakt voor de Markies van Aligre. Een tweetal bevindt zich in de verzameling van Willy van den Bossche (zie diens boek *Antique Glass Bottles* pag. 322.) Hoewel zeldzaam, werd ook op E-bay onlangs een dergelijke fles aangeboden. 'Onze' fles bracht € 125 op. Verder verwisselde een gigantische truffelfles van bijna 29 cm voor € 215 van eigenaar.

In het Schiedamse **JENEVERMUSEUM** bereidt een kleine werkgroep, vrijwel grotendeels bestaande uit leden van 'DE OUDE FLESCHE' een in 2011 te houden tentoonstelling voor over de export van jenever. Tot 30 januari is daar nog te zien 'Rijkdom van de Stad', gebaseerd op het boek '100 Schiedamse families' met op 15 januari een lezing over mode in de 19^e eeuw door Dirk-Jan List, conservator en historicus Stedelijk Museum Schiedam. (Aanvang 14.00. Kosten € 10,- incl. proeverij na afloop).

Verzamelbeurs Utrecht 20 & 21 november

Joke Andringa:

Onze deelname aan de verzamelaarsjaarbeurs stond deze keer ter discussie. De vitrine in onze stand werd namelijk altijd opgezet door Cees Martin, die hem helemaal vulde met flessen en glaswerk uit zijn prachtige verzameling. Er kwamen dan ook altijd veel complimenten over onze stand van bezoekers, te meer omdat Cees altijd zorgde voor een thema.

Toch vonden alle bestuursleden dat we ook nu weer aan deze beurs moesten deelnemen. Hoewel de vitrine lang niet zo mooi werd als andere jaren hebben we samen met enkele leden ervoor gezorgd dat er voldoende mooie flessen in stonden, o.a. fraaie demi johns, kelderflessen, flessen van Jongert en Copier en diverse inktpotjes. Samen met onze prachtige bladen-in-kleur, die ter inzage op de tafel lagen, werd het toch een mooi geheel, waarvoor ook nu weer veel bezoekers bewonderend bleven staan.

Veel mensen vroegen naar “die meneer met de hoed” en daarom stond er een mooie foto van Cees op tafel, inderdaad met hoed.

Helaas kwamen er nu op zaterdag (altijd de meest bezochte dag) veel minder bezoekers. Er was nl. een treinstoring waardoor de beurs niet per trein bereikbaar was. Hierdoor hadden veel mensen gekozen voor de auto, zodat het verkeer in Utrecht behoorlijk vast kwam te zitten. Er kwam nog niet de helft van het aantal bezoekers van andere jaren. Toch zijn er dit weekend ca. 100 folders uitgedeeld met flink wat aanmeldingsformulieren. Ook werden er 3 mensen ter plekke lid en konden we 1 nieuwe abonnee noteren.

Dat deelname aan deze beurs voor onze vereniging erg aantrekkelijk is werd ook nu weer duidelijk door de tientallen leden die elke dag langs kwamen met vragen en uiteraard om hun aankopen te laten zien.

Mededeling van uw secretaris:

Helaas raken we door vergrijzing en soms ook door overlijden leden kwijt. Ook nu hebben enkele leden hun (huisgenoot) lidmaatschap aan het eind van het jaar opgezegd. Gelukkig melden zich ook ieder kwartaal weer nieuwe leden aan en ik ben blij te kunnen vermelden dat we tegenwoordig een aantal abonnees hebben: glasliefhebbers die niet in de activiteiten van de vereniging zijn geïnteresseerd maar wel in de inhoud van ons kwartaalblad.

Per 1 januari 2011 ontvangt u weer een lijst waarop alle gegevens van onze leden staan vermeld. Wilt u uw eigen gegevens controleren en het aan mij doorgeven als er iets niet klopt?

Tot slot wil u vragen om wijzigingen en vragen aan mij ook in kopie aan de andere bestuursleden door te geven. Omdat ik nogal eens in het buitenland ben kunnen zij zonodig dingen van mij overnemen.

Mutaties in het 4e kwartaal 2010

Nieuwe leden:

Dhr. E.A. Hellebrekers, Parkzoom 257, 2614 TE Delft. Tel.nr. 015-2131140

Mw. J.Ph.R.M. Kahman de Groot, Graaf Florislaan 54, 1181 ER Amstelveen. Tel.nr. 020-6432685

Dhr. P. van der Meijden, A.Gideplaats 181, 3069 EG Rotterdam. Tel.nr. 010-2281588

M. Francis Walter, 2, Impasse de la Chapelle F. 67400 Illkirch. Frankrijk. Tel. 00 36 07 36 50 90

Opgezegd:

lid nr. 012 Anne Aalders; (huisgenoot-)leden nr. 149 en 59 Ans en Joop Compeer; lid nr. 273: Edwin Kemner;

lid nr. 267: Herrn R. Kosler; (huisgenoot-)leden nr. 292 en 393: Wouter en Annelies Rijnbende, lid nr. 451; Jan Windt en Bedrijfslid nr. 388: S.H.A. den Toom Wijn en Gedestilleerd B.V.

Nieuwe en gewijzigde e-mailadressen:

Bart Bender: bender@bart.nl

Koninklijke de Kuyper: bvdoesburgh@dekuyper.nl

Henk Zandstra: zandstra@hetnet.nl

Francis Walter: francis.walter@wanadoo.fr

Evert Hellebrekers: everthellebrekers@hetnet.n

Overige wijzigingen:

Het tel.nr. van Bart Bender is: 010-4768923

Het tel.nr. van Willem Beekhuizen is veranderd in: 030-8779140

Het adres van Joop v.d.Groen is veranderd in: Croonpassage 22, 5181 AX Boxtel. Tel.nr. 0411-210022

Het adres van Johan Groothelm is veranderd in: Dr Schaepmanstraat 35, 5421 PK Gemert(NB).

Het juiste adres van Ken Salter is: P.O.Box 6, 03140 Chantelle in Frankrijk

Het adres van Glasmuseum De Spiraal, Cees van Olst, is nu: Oude Gracht 4, 9341 AB Veenhuizen

Voortaan moet de post voor het bedrijf Koninklijke De Kuyper B.V. gestuurd worden t.a.v. dhr. B. (Ben) van Doesburgh.

CATALONIË GLAS VERPAKKINGEN

FLESSEN - POTTEN - SLUITINGEN - (+ TEFLON INLAGEN)

GLAS IS MILIEUVRIENDELIJK

Stedekestraat 48

5041 DN Tilburg

Telefoon 013 - 425440

Teletax 013 - 354082

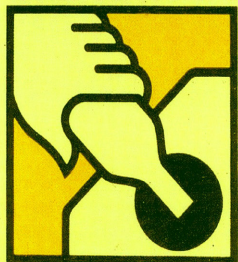
AMSTERDAMREPUBLIC.COM

Uitvoeringsorgaan voor de glassector van het
Besluit Beheer verpakkingen en papier en karton

Postbus 38
4286 ZG Almkerk
Tel. 0183 40 60 30
Info@duurzaamglas.nl
Duurzaamglas.nl

GLASBAK

GLAS IS EINDELOOS

Mijn verzameling gebruiksglas
uit de 17e, 18e en 19e eeuw
is nog lang niet compleet...

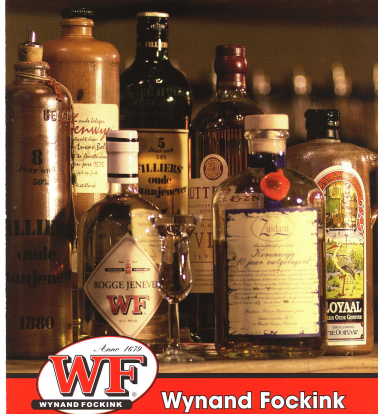
Voor aantrekkelijke kansen en
uitbreidingen ben ik altijd in de
markt.

Harry Wagter

0653-300837wagter@iae.nl

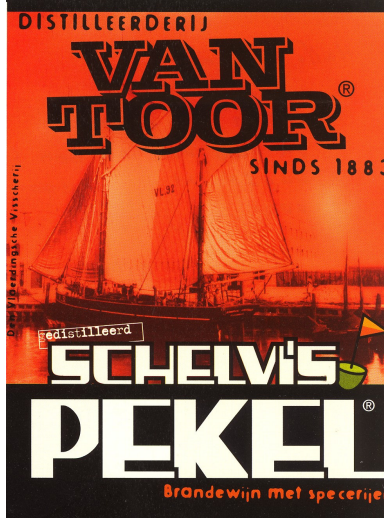

KENNISMAKEN MET JENEVERS

WF
WYNAND FOCKINK

Wynand Fockink

Shake, Serve & Excel

Let the premium range liqueurs of De Kuyper work for you!
Take Sour Grapefruit, our latest taste sensation within our range.
Sour Grapefruit is as close to 'the real thing' as you can get!
It creates a tantalizingly sweet and sour base for your
best cocktails or adds a fruity note to your mixes.
Shake, Serve & Excel with the global number 1 liquor brand!
www.dekuyper.com De Kuyper Works!

EEN DEEL VAN ONS GEHEIM LIGT ONDER DE GROND.

Een deel van het geheim van KETEL 1 ligt onder de grond, waar in grote ondergrondse vaten zich het geheim van hethuvenvoltrekt. Maar het grootste geheim van KETEL 1, de jonge ambachtelijke graanjenever die zijn zachtheid dankt aan louter graan, een keur aan kruiden en gelagerde granen-eau-de-vie, bewaren we boven de grond. In de kluis waar nu al meer dan driehonderd jaar de dagboeken

van Joannes Nolet veilig liggen opgeslagen. In 1691 vertrouwde Joannes Nolet de lijst van ingrediënten en het distilleerproces toe aan deze dagboeken. Maar één Nolet per generatie heeft toegang tot deze zorgvuldig bewaarde geheim. Zo blijft ook de komende generaties de receptuur van KETEL 1 graanjenever het best bewaarde geheim van Schiedam. www.ketel1.nl

KETEL 1, HET BEST BEWAARDE GEHEIM VAN SCHIEDAM.

BOLS CORENWYN

NU OOK 6 & 10 JAAR CELACERD.

BOLS Corenwyn is een superieur authentiek Hollands product. Door jarenlange rijping op Limousin eikenhouten vaten krijgt BOLS Corenwyn zijn goudgele kleur en lichtzoete, fluwelen smaak.

Meer informatie kunt u vinden op www.bolscorenwyn.nl

Geniet, maar drink met mate.

Pure bekoring

Geniet, maar drink met mate.